
SPOLEČNOST PRO ŠÍŘENÍ VLÁMSKÉ A NIZOZEMSKÉ KULTURY
VERENIGING VOOR VLAAMSE EN NEDERLANDSE CULTUUR

Ne-Be

ročník/jaargang: VII. • číslo/nummer: 1 • rok/jaar: 2005

Vydává:

Ne-Be

Společnost pro šíření nizozemské a vlámské kultury
Radhoštská 1
130 00 Praha 3
Česká Republika

Bankovní spojení: Komerční banka, Praha 2
číslo účtu: 19-2307530267/0100

Výbor:

Červenková Jana, jana.cervenkova@worldonline.cz
Giese Eva, eva.giese@volny.cz
Havlíková Veronika, veronika.havlikova@quick.cz
Pellar Ruben, rpellar@pha.inecnet.cz
Pellarová Jana, pellar@post.cz
Pittnerová Lucie, lucbro@volny.cz
Říha Ladislav, ri-tours@mbox.vol.cz
Schürová Petra, schurova@c-box.cz
Strnadová Lenka, lstrnadova@volny.cz
Vittvarová Zuzana, zvittvarova@volny.cz

Předsedkyně:

Petra Schürová (schurova@c-box.cz, tel/fax: +420 222 728 603)

Místopředsedkyně:

Veronika Havlíková (veronika.havlikova@quick.cz, tel.: +420 286 890 111, mobil: 603 553 789)
Jana Pellarová (pellar@post.cz, tel.: +420 371 728 400, mobil: +420 603 782 819)

Pokladník:

Eva Giese (eva.giese@volny.cz, tel.: +420 272 760 660)

Redakce bulletinu:

Lenka Strnadová (lstrnadova@volny.cz, mobil: +420 602 224 948)
Jesse Ultzen (jesse@iol.cz)

Knihovna:

Nizozemské velvyslanectví, Gotthardská 6, Praha 6
každý čtvrtek od 14.30 do 15.30, (kromě července a srpna a nizozemských svátků)
Kontakt: Ruben Pellar (rpellar@pha.inecnet.cz, tel: +420 261 263 486)

Internetové stránky:

www.sweb.cz/ne-be
www.sweb.cz/ne-be/knihovna

Obálka: Waddenzee, foto Jesse Ultzen

SLOVO ÚVODEM

Vážení členové NE-BE,
milí přátelé,

přinášíme vám další novinky. Dočtete se o koncertu ne-stárnoucího a bujarého vlámského pop-rockera Raymonda van het Groenewouda v divadle Archa koncem ledna, o přednášce o Janu van Eyckovi, nabité fakty, záhadami, rébusy, ale i barevnými impresemi, kterou pro vás připravil náš člen Piet Schepens začátkem února, o nizozemských a vlámských malířích v Olomouci vás fundovaně zpraví Zuzana Vittvarová, o legendě nizozemské literatury Theunu de Vriesovi se dočtete hned ve dvou příspěvcích - od odbornice nejpovolnější, jeho dlouholeté překladatelky Olgy Krijtové a také od právě dostudované nederlandistky Magdy Kabelkové, přinášíme i bibliografii českých překladů jeho knih. Také jsme pro vás připravili pokračování Rubensových dopisů v překladu Rubena Pellara a ve společensko-politické rubrice přinášíme názor na evropskou ústavu našeho nového člena dr. M. Kabely. Zastavíme se ve městě Atjeh, které v prosinci minulého roku tragicky zasáhla vlna tsunami - do zajímavých historických souvislostí nás uvede Gert Andeweg. Očima české studentky nederlandistky Andrey Havlíčkové nahlédneme na univerzitu v Leidenu -dnes

si můžete přečíst první část, pokračování bude následovat. Pravidelné rubriky vás informují o chystaných nebo právě probíhajících kulturních událostech - například o připravovaném koncertu z cyklu Stará hudba v kostele Šimona a Judy, kde vystoupí Collegium Vocale z Gentu pod vedením dirigenta Philippa Herrewegheho, nabízíme vám také profil nizozemského divadelního režiséra Jan-Willema van de Bosche, který režíruje hru Eldorado v Národním divadle Praha. Informujeme vás o některých drobných změnách, např. v knihovně.

A na co se můžete těšit, až dočtete? Kromě dalšího čísla tohoto skvělého a stále lepšího časopisu pro vás připravujeme podzimní návštěvu spisovatele Joosta Zwagermana, kterému v létě vyjde kniha „Zes sterren“, „Šest hvězdiček“ v českém překladu Veroniky Havlíkové. Joost Zwagerman bude se svými čtenáři hovořit - stejně jako na podzim M. de Moorová - nejen v Praze, ale i v Olomouci a - protože jsme navázali velmi slibný kontakt s Domem knihy Librex - v Ostravě. A nejen to: Lyra Pragensis připravuje pořad podle knihy Tessa de Looové „Dvojčata“ - a možná přijede i Kristien Hemmerrechtsová... čtěte nás a uvidíte.

Hezké počtení a příjemné jarní rašení
vám přeje

Petra Schürová

ČESTNÍ ČLENOVÉ Ne-Be

Výbor společnosti NE-BE rozhodl jmenovat dva nové čestné členy. Jsou jimi:
Jaroslav Hutka, zpěvák a písničkář, spisovatel, nakladatel a politik ve volném čase,
a Ondřej Hrab, ředitel divadla Archa, rovněž náš velký příznivec.

Stávající čestní členové jsou:

prof. Přemysl Janota

doc. Olga Krijtová

arch. Bořek Šípek

paní Rita Kyliánová

Walter Moens

Petra Schürová

INFORMACE PRO ČLENY Ne-Be

Internetové stránky Ne-Be: www.sweb.cz/ne-be/

Internetové stránky knihovny: www.sweb.cz/ne-be/knihovna

Stránky sestavila a spravuje Andrea Havlíčková. Kontakt: a.havlickova@post.cz

KNIHOVNA

Otevřeno: každý čtvrtek od 14.30-15.30

Adresa: Nizozemské velvyslanectví, Gotthardská 6, Praha 6

Termín návštěvy je možno ověřit na těchto telefonních číslech:

Ruben Pellar - mobil: +420 605 260 005, tel: +420 261 263 486,

případně na adrese: rpellar@pha.inecnet.cz

ZAJÍMAVÉ INTERNETOVÉ ADRESY

www.nu.nl - nejnovější zprávy nejen z Nizozemí

NENECHTE SI UJÍT

STARÁ HUDBA V KOSTELE SV. ŠIMONA A JUDY

Dušní ul., Praha 1 - Staré Město, úterý 19. 4. 2005, 19.30 hodin

Collegium Vocale Gent

Concerto Palatino

Dirigent: Philippe Herreweghe

Heinrich Schütz: Schwanengesang / Labutí zpěv

DIVADLO

Nizozemský režisér v Národním divadle v Praze

Národní divadlo uvádí na scéně Kolowrat divadelní hru německého dramatika Mariuse von Mayerberga (33) *Eldorado*, kterou režíruje nizozemský talentovaný režisér Jan-Willem van den Bosch. Van den Bosch (35) pochází z Den Bosche, vystudoval dramatické umění a německý jazyk na MQW College/Central School for Speech and Drama v Anglii. Absolvoval stáže v Berlíně a ve Freiburgu a zúčastnil se např. workshopu pod vedením Petera Brooka. Jako asistent režie měl možnost spolupracovat s řadou významných divadelních režisérů, mj. i v divadle Globe. Z němčiny do angličtiny přeložil několik her svých oblíbených autorů - Bertolta Brechta a Thomase Bernharda. Přednáší na University of London německou dramaturgii. Za přispění Britské rady inscenoval před dvěma lety ve Štátním divadle Košice hru Patricka Marbera *Closer (Na dotek)*, která získala slovenskou divadelní cenu DOSky, Cenu za nejlepší inscenaci sezony. V loňském roce se znovu vrátil na Slovensko, tentokrát do bratislavského Divadla Astorka, kde režíroval hru Neila LaButeho *Bash (Hry posledních dní)*.

Podle programu ND zpracovala se souhlasem dramaturgie P. Schürová.

SVÁTKY A VÝZNAMNÉ DNY V NIZOZEMSKU A BELGII:

- Velikonoce - 25. března-10. dubna
- 30. dubna - Den královny, NL
- 1. května - 1. máj, Svátek práce
- 4. května - Vzpomínka na mrtvé, NL
- 5. května - Den osvobození NL
- 2. neděle v květnu - Den matek
- Nanebevzetí Panny Marie, víkend 5.-9. května
- Svatodušní svátky, víkend 13.-17. května
- 3. neděle v červnu - Den otců
- 11. července - Svátek Vlámského společenství BE
- 21. července - Státní svátek Belgie

TISKOVINY A ČASOPISY

AHOJ (Vereniging Vrienden Nederland - Tsjechië en Slowakije) - leden 2005

- Woorden van de voorzitter Guus Molenaar;
- EVENEMENTEN: Ledenvergadering 5 maart 2005 in Nijkerk;
- Tsjechische film op het Internationale Filmfestival Rotterdam 2005
- NIEUWS VAN DE STEDENBANDEN: Zwijndrecht-Poprad; Roden-Litomyšl; Hoogeveen-Martin
- VAN DE LEDEN: Rudolf Baas: Jan Werich, een legende
- VAN EN OVER TSJECHIË EN SLOWAKIJE, UIT DE KNIPSELMAP
- DIVERSEN: Over het Comeniusmuseum in Naarden. De Tsjechische Republiek neemt in het vervolg een belangrijk deel van de subsidiëring van het museum over. Gemeente Naarden neemt het onderhoud van het gebouw voor haar rekening. Een nieuwe conservator/directeur Niels Bokhove; op 1 december 2004 werd officieel de samenwerking met het Comeniusmuseum te U-herský Brod ondertekend. „Niels Bokhove (filosoof en Kafka kenner) lijkt te weten wat hij wil.“ (woorden van de burgermeester Rehwinkel). Het museum blijft mede afhankelijk van de inzet van (nu 25) vrijwilligers.
- Petr Kubernát, ambassadeur van ČR in Nederland: J. A. Comenius bude i nadále žít v Naardenu. J. A. Comenius „leeft“ toch verder.
- KORT: Stormen in Slowakije;
- Tsjechoslowaakse onderscheiding (Československý válečný kříž 1939) voor Prins Bernhard verleend door president Beneš op 19 december 1947.
- 10 januari jl. afscheidsreceptie van Jan Kuderjavý, de scheidende ambassadeur van Slowakije te den Haag. „Het was heel prettig om met hem te mogen samenwerken, we zullen hem missen“. (redactie van VNNTS).
- Libri prohibiti - het geheugen van het volk, de bibliotheek: Senovážné nám 2, 110 00 Praha 1, www.libpro.cts.cuni.cz

Zpracovala **Jana Červenková**

ZPRÁVY ZE SVĚTA

JAK VOLIT V REFERENDU

Protože se politici po mnoha letech už nevyznali v tolika dohodách a bruselských nařízeních, rozhodlo se, že bude jmenována komise (Evropská konvence - pod předsednictvím Valéry Giscard d'Estainga, Jean-Luc Dehaena a Giuliana Amata), která v tom udělá pořádek. Neplatné dohody odstraní a vše přehledně sepiše. Pak se tomu začalo říkat Evropská ústava, protože to z velké části tak je a mimoto se do této „ústavy“ vložilo několik nových usnesení, například na posílení moci evropského parlamentu, takže se dnes právem může hovořit o evropské ústavě.

Intelektuálovi není na různých ustlání, neboť musí přemýšlet a to je často obtížná věc. Abys mohl o něčem seriózně uvažovat, musíš mít dostatečné informace. I to stojí někdy námahu. Většina lidí se dívá v televizi nejraději na zábavné programy, nebo si v tisku přečte ne až moc hluboké úvahy. Po celodenní práci si chce člověk odpočinout, pobavit se a ne se vzdělávat a informovat o důležitých věcech.

Zajímavé je, že o národní ústavě se referenda nekonají, to se přenechá voleným politikům, ale koná se referendum o evropské ústavě. Jak je vidno, máme menší důvěru v námi zvolené evropské než národní poslance.

V Nizozemí byly pro referendum jen levicové strany (PvdA, SP, Zelená levice) a také liberálně-progresivní

D66. VVD (konzervativně-liberální strana) nechtěla referendum pořádat, podle VVD máme přece volené evropské poslance, což by mělo stačit. Mimoto stojí referendum hodně peněz, proč je zbytečně vyhazovat, referenda jsou jen pro bohaté země a Holandsko dnes musí na všech polích šetřit.

Argumenty pro a proti referendu

Otázka, zda se referendum (závazné - korektivní nebo jen poradné) má konat, je dosud ne zcela vyřešený politický princip. Mohly by se zhruba rozlišovat tři politické systémy. Absolutní monarchie dnes už v Evropě neexistuje. Dnešní monarchie jsou konstituční, tedy ústava, sepsaná nebo nesepsaná (jako ve Velké Británii), vypracovaná a přijatá volenými představiteli lidu, je nejvyšší směrodatný princip státu, kterého se každý občan, ale i panovník musí držet. V některých státech (Francie, Česká republika?) je moc prezidenta však tak velká, že konkuruje s parlamentem a vládou. V teorii se konstituční monarchie přičítá demokratickým principům Evropské unie, i když praxe problematičtější není (evropští politikové jsou pragmatičtější a rozumnější). Například v Nizozemí je královna hlavou státu, ale není hlavou vlády. Podle nizozemské ústavy tvoří vládu panovník (královna) společně s ministry. Nizozemský ministerský předseda je jen předsedou rady ministrů. Přesto má v Evropské radě stejné postavení jako plnomocní představitelé států.

Druhý model je od lidu odvozená moc volených politických představitelů, kteří jsou pověřeni rozhodováním o společenských a politických záležitostech a mohou brát usnesení, které se i přičítá momentální náladě lidu. Křesťanští demokraté odvozovali moc monarchů a volených vládních představitelů z bible a to podle Římanů 13 („Každý ať se podřizuje vládní moci, neboť není moci, leč od Boha. Jak z vlastní zkušenosti však víme, ne vždy dělali naši „profesionální“ političtí představitelé rozumná usnesení, což vedlo k neblahým důsledkům pro český lid (čeští stavové zvolili za českého krále Habsburka, nechali dojít k porážce na Bílé hoře (i když asi 80% lidí bylo reformního vyznání), Beneš letěl do Moskvy proti doporučení západních politiků a uzavřel se Stalinem přátelskou dohodu, která byla základem vlivu Sovětského svazu na naši poválečnou politiku atd.).

Třetí model je přímá demokracie, kde vedle politiků často lid pomocí korektivních referend rozhoduje o důležitých společenských problémech (jako např. ve Švýcarsku). Státní moc je tedy z důležité části vykonávána lidem (suverenita lidu), neboli: vox populi vox Dei. Je otázkou, do jaké míry lid rozhoduje správně, nebo nenechá-li se vést momentálními náladami. Nepodporují referenda jen „populismus“, tedy rozhodování na základě emocionální aktuální nálady? Viz například široké sympatie lidu pro Pima Fortuyna (dokonce byl ještě nedávno v televizním pořadu volby „největšího Holanďana“ zvolen jako první!).

Nechme politiky a politology se nadále zabývat řešením nejlepších demokratických form v Evropě. Skutečnost je, že se pociťuje příliš velký rozdíl mezi lidem a představiteli „v Bruselu“, mluví se o tak zvaném evropském demokratickém deficitu, tedy že občané mají málo vlivu na evropskou politiku. Referendem dostanou občané tak možnost se přímo vyslovit o důležité evropské záležitosti a to mezeru mezi občanem a politiky zmenší.

Jaké jsou výhody evropské konstituce:

1. základní práva občanů v celé Evropě jsou společnou ústavou zaručená. Tak tomu dnes není ve všech státech Evropy a existují (značné) rozdíly. Nejde jen o ČR, kde možná tato práva jsou dobře státní ústavou vyjádřena a opravdu v praxi uplatňována. Evropští politici chtějí však v brzké budoucnosti přijmout za nové členy další státy Východní Evropy, které nemají demokratickou tradici a jejich ústavy nezaručují ještě dostatečně občanská práva, jak tomu je v EU.
2. Evropský parlament dnes není ještě parlament v pravém slova smyslu. Dnes mnohá rozhodnutí dělá jen Evropská rada, tedy představitelé států. Evropský parlament dostane více moci, aby jeho možnosti se podobaly moci národních parlamentů. Jedním z problémů je, že delegáti mluví vlastní řečí a ne anglicky, protože angličtinu dobře neovládají (myslím na země kolem Středozevního moře a dnes

také středoevropské země). Tím se v evropském parlamentu nedebatuje, tak jak v národním parlamentu, ale vyslovují jen názory. Jak tento problém komunikace vyřešit není jednoduché. Kdo má na to rozumný návrh?

3. Dosud mohli představitelé členských států vetem zablokovat určitá usnesení Evropské rady, i když všichni ostatní s tím byli zajedno. Tak mohli držet Evropskou radu v „zajetí“. Nová konstituce omezí toto právo veta. Samozřejmě tím se suverenita národních států omezí, proto také se skoro v polovině členských zemí koná referendum o evropské ústavě. Odhlasování důležitých evropských usnesení bude tak efektivnější. Hlavně ve věcech justice a azylové politiky se rozšíří možnost odhlasování usnesení (kvalifikovanou) většinou hlasů
4. Díky referendu se stane Evropa demokratičtější a průhlednější. Občané dostanou možnost evropská usnesení a návrhy zákonů pozměnit a vylepšit. Když občané předloží nejméně jeden milión podpisů proti návrhu zákona nebo nějakého usnesení Evropské komise, nebo když třetina evropských parlamentů není zajedno s tímto návrhem nebo nařízením, musí jej Evropská komise znovu projednat, i když není vázána jej změnit. Občané dostanou také větší možnost obrátit se na Evropský soud (justiční dvůr). Tím vším bude posíleno vytvoření evropského občanství. Kritici a odpůrci Evropské unie šíří o ní a evropské ústavě plno nesmyslů. Tvrdí například, že ústava povede k „superstátu“. Ústavou budou určitá práva delegována Evropské unii, ale jen ta, kterými bude možno realizovat společné cíle. Na těchto evropských zákonech se dohodli všechny členské státy, nikomu není nic vnucováno! Evropská unie se zabývá jen „nadanárodními hodnotami“, které v jednotlivých státech nemohou být nebo nejsou dostatečně zabezpečeny, což nese název: subsidiarita. Podle průzkumů uskutečněných v Nizozemsku jen 16 až 36% zákonů a nařízení zde platných pochází z Bruselu. Evropská unie otevřela dokonce i webovou stránku, na které cituje 40 z šířených nesmyslů o EU a podávají přesné informace (Get your facts straight: http://europa.eu.int/comm/dgs/press_communication/facts/index_en.htm).
5. Postoj evropských zemí vůči válce Američanů v Iráku ukázal, že co se zahraniční politiky týče existují v myšlení členských států velké rozdíly. Bylo by lepší dojít ke společnému evropskému postoji v mezinárodních záležitostech. To by prospělo prestiži Evropské unie ve světě. Stejně jako vytvoření funkce prezidenta Evropské rady (volený pro dva a půl roku) a ministra zahraničních věcí.

Postoj nizozemských občanů vůči referendu

Podle průzkumu zadaného vládou 84% lidí neví (skoro) nic o tom, co v návrhu evropské ústavy stojí. Asi 46% Nizozemců o evropské ústavě jen „něco slyšelo“.

„Občan a jednotná Evropa“
Socha tlustého muže v Bredě

Přesto je 63% pro evropskou ústavu. (celkový průměr v EU je o něco víc než 50%).

Proto se vláda rozhodla občany dobře informovat a posle asi dva týdny před referendem (v červnu t.r.) každému souhrn evropské ústavy. Tak bude každý Nizozemec vědět o čem se v referendu jedná a bude se moci lépe rozhodnout. Nizozemské referendum je jen poradní, i když vláda přece jenom (nějak) s výsledkem referenda musí počítat. Parlament odhlasoval jeden a půl miliónu euro na propagaci evropské ústavy. Samozřejmě odpůrci referenda protestují proti této „nečestné hře“.

Smutný obraz ukazuje Česká republika. Jen 19% lidí je pro ústavu. To se však ještě může změnit. Ozývají se zde hlasy, proč tedy nevystoupí z EU a proč máme na ně platit, když nejsou s EU solidární.

Osobně uvažuji takto: Evropská unie za poslední půlstoletí ukázala, že je schopna zachovat mír v Evropě, svobodu a občanská práva a zaručit dobrou životní úroveň. Odpůrci Evropské unie říkají, že by se to možná uskutečnilo i bez EU. Možná ano, ale já vím zcela určitě co se uskutečnilo díky EU. Proto také stojím vůči evropské ústavě pozitivně. Ale ať každý rozhodne jak chce, nejlépe však po důkladném uvážení.

Dr. M. Kabela
Heemstede, Holandsko

Do města Atjeh, které bylo zasaženo vlnou tsunami, se účinná pomoc a důvěryhodné zprávy dostávaly jen s velkými obtížemi. Velkou překážkou se stala také indonéská armáda, která již několik let pronásleduje místní povstalce. Trvalo dlouhé dny nežli okolní svět získal alespoň nějaké povědomí o rozsahu katastrofy, která postihla bývalý severosumaterský sultanát.

Na amatérských fotografiích bylo vidět, jak hrozivě ničivá byla síla vody, která zaplavila také hlavní město Banda Atjeh (dříve Koeta Radja), rozprostírající se v nížině. Mnoho obyvatel města katastrofu nepřežilo. Záplava s sebou vzala celé domy, obchody i kanceláře.

V centru města Bandja Atjeh leží hřbitov. Náhrobní kameny nestojí rovně, pod náparem vody se naklonily nebo úplně povolily. Výjimkou je jen několik obzvláště velkých exemplářů. Voda nenávratně pohltila ostatky mnoha pohřbených nebožtíků. Hřbitov, který se jmenuje „Peutjut“, je obehnan několik metrů vysokou zdí. Onoho nešťastného dne - 26. prosince 2004, vyčnívala z okolní vodní masy jen bubnovitá střecha hlavní brány. Připomínala neobydlený ostrůvek v pustém moři. Někteří lidé z okolí se na ní zachytili a tak přežili zkázu běsnícího živlu.

Peutjut znamená v řeči obyvatel města Atjeh Pho-teu-tjoet, jméno mladého prince, syna sultána Iskandera Mudy. Ten kdysi dávno přestoupil jedno z nařízení přírodních islámských zákonů. Byl prý přistižen v intimní situaci se ženou z tábora nepříteli.

ATJEH

tele - nemuslimskou Evropankou. Na takové porušení zákona se vztahoval trest smrti, který byl také neprodleně vykonán. Roku 1874, tedy v období války v Atjehu, byl v okolí princova hrobu založen hřbitov určený pro vojáky Nizozemsko-indické armády (NIL). Vedle sebe tu jsou (či byli) i s rodinami pohřbeni Nizozemci, Belgičané, Němci a Francouzi. Dále také mnoho Jávanů, Molučanů a dalších ostrovanů, kteří bojovali po boku Nizozemců. NIL byla v podstatě cizinecká legionářská jednotka. V přilehlém informačním středisku sídlila zajímavá knihovna s unikátními svazky z dob kolonizace. Celé středisko i s knihovnou zmizelo v přívalcích vody.

Jako by vlna tsunami odnesla i vzpomínky na jinou katastrofu, která obyvatel města Atjeh postihla před 130 lety. Tato katastrofa se však neudála během několika minut, ale trvala oficiálně celých 30 let. Její příčinou nebyla tehdy příroda, ale člověk, konkrétně „Holandaň“. Válka, která připravila o život nejméně 100 000 obyvatel města, ve skutečnosti nikdy nepřestala. Po podepsání prohlášení nezávislosti v roce 1949 převzala válečnou pochodeň od Nizozemců Indonésie.

Na nápad napsat tento článek pro bulletin NE-BE mě přivedl jeden Čech. Stále se mi nepodařilo objasnit důvody, na jejichž

základě byl velením „císařské a královské“ armády v roce 1877 pověřen službou v Nizozemsko-indické armádě vojenský lékař Pavel Durdík.

Paul Durdík (holandská podoba jeho jména) sloužil u NILu v letech 1878 až 1883, z toho několik let přímo v Atjehu. Zprávu o svém pobytu podal ve své, více nežli čtyřsetstránkové knize, „Pět let na Sumatře“ (Vijf jaar op Sumatra). Vojenský lékař v ní barvitě líčí hrůzná zranění, způsobená krátkými a širokými, velmi ostrými meči, kterým se říkalo „klewangs“. Popisuje také tropické nemoci bující ve vlhkém podnebí. Vyjadřuje však rovněž úžas nad krásou místní krajiny a místní kulturou (převážně silně islámsky orientovanou). Nemlčí ani o tzv. „tuchtigingen“, trestných výpravách, s jejichž pomocí si holandské velení chtělo podmanit místní obyvatel, kteří kladli až fanatický odpor. Trestné výpravy často končily vypalováním vesnic, pronásledováním a zabíjením obyvatel a ničením úrody.

Přes svoji příslušnost k Holanďanům vyjádřil Durdík vcelku nezakrytě svůj obdiv k místním povstalcům, čemuž se nelze příliš divit, pokud si uvědomíme, že v té době procházel český národ procesem sebeuvědomování.

V jeho knize najdeme také následující popis hřbitova Peutjut:

(... Projdeš-li Kraton a dáš-li se pak na levo okolo továrny na vyrábění ledu, dojdeš po neschůdné cestě na hřbitov, v němž z nejrůznějších konců pán nepán na nocleh

se sešli. Hřbitov prostírá se co zelená lučina asi na půl míle a končí se u horské stráně; z lučiny vynikají malé roviny, kam oko dozírá: jsou to hroby zimnicí zemřelých a v boji padlých vojinů. Práchniví v těchto rovech všechny šarže holandského vojska, od generála (zde pochován gen. Pel 1876) až do obecného vojáka, všechny odbory holandského vojska, od pěchoty, jízdeckta, dělostřelectva, inženýrství až do vojensko-lékařského odboru, z něhož tu práchniví několik lékařů: zhylni zimnicí a jeden padl, byv naskrz proboden atčínskou pikou. Odpočívají v těchto hrobech zástupcové všech evropských národností, též zástupcové všech plemen z širošího indického archipelu, pak černoši z africké Guiney, neboť i v této západní africké své osadě verbovali Holanďané vojáky pro své indické vojsko - dále Číňané, kteří, opustivše Jávu, do Atčínu houfně přitáhli v zápětí za holandským vojskem co kramáři a řemeslníci. Práchnivější zde trestanci z nejrozličnějších míst indického souostroví, aniť musí sloužit Holanďanům místo koňů, velbloudův a slonů

co nosiči a vysílením i zimnicemi umírají při tomto namáhavém zaměstnání jak mouchy. Konečně dříme nedaleko hřbitova věčný sen několik atčínských pokolení, kromě statečných obránců v boji padlých. - Pokojně tu vedle sebe sousedí vyznavači Krista (katolíci a protestanti rozličných sekt), vyznavači Mojžíše, Mohameda, Konfucia, Buddhy a afričtí fetešisté. Je to hřbitov kosmopolitický jak v národním tak i náboženském ohledu, a je též bez kříže, bez půlměsíce, bez všelikých jakýchkoliv odznaků náboženských a národních.)

Pavel Durdík nebyl jen obyčejný vojenský lékař. Napsal několik lékařských publikací. Cestoval i za hranice Nizozemské Indie - navštívil západní Evropu a Rusko. Z jeho pera vzešel španělský cestopis a knihy o Slovanské straně a o německých vesnicích v Rusku. Překládal rovněž z ruské literatury.

Kdyby žil o půlstoletí později a poznal Edgara du Perrona, setkání těchto dvou kosmopolitně orientovaných spisovatelů by bylo zajímavou událostí. Du Perron,

kteřý měl francouzské a nizozemsko-indické kořeny, hojně o Nizozemské Indii publikoval. V jeho knize „Het land van herkomst“ najdeme pasáž o tom samém hřbitově Peutjut, o kterém psal Durdík o padesát let dříve.

„Víš, když tak stojíš na hřbitově v Kotta-Radja, nad tebou šumí stromy tjemara a ty si čteš jména na náhrobcích, tady nějaký Darlang, tam Webb, Scheepens, Vis, Campioni, a znovu si představíš, jak ti chlapi padli, tak už ti, kamaráde, nezbude ani špetka odvahy, to tě ujišťuju. Člověk tam stojí, na prsou vyznamenání, a jen si říká: Váš nejponížnější služebník, pánové. Váš nejponížnější, mizerný služebník.“

V této chvíli již značně pokročily práce na odstraňování hromad dříví z roztržštěných lodí a silné vrstvy bahna ze hřbitova. Celá ta spoušť nepochybně vyvolává vzpomínky na záplavy v Čechách v roce 2002.

Gert Andeweg

Překlad: Lenka Strnadová

VZPOMÍNKA NA SPISOVATELE THEUNA DE VRIESE

O STARÉM A NOVÉM STROMU

V časných ranních hodinách 21. ledna zemřel doma v Amsterdamu spisovatel Theun de Vries, v dubnu by mu bylo 98 let. Hned následující den vyšlo v deníku De Volkskrant ne příliš vlnivé in memoriam od proslulého kritika Kees Fense. Začíná takto: „Jeho málo původní styl a houževnaté lpění na komunismu stály dlouho v cestě kritickému přijetí.“ A končí těmito slovy: „Dlouhá léta hleděl ze svého bytu na strom, který dal sám vysadit. Z peněz za jednu cenu. To pokládám za nejpěknější z jeho života a učení.“ A mezi začátkem a touto konečnou větou jen málo opravdového hodnocení ohromného díla tohoto romanopisce, básníka, esejisty. Někteří lidé - nejen Fens, ale například i Hermans a Reve - nedokázali nikdy spolknout, že Theun de Vries s fašistickou hrozbou v zádech hledal v třicátých letech spásu v komunismu. A i když se později se CPN rozešel, zůstalo to pro ně smrtelným hříchem. Nic se neděje. Titul monografie /Cartens a Steegstra, 2003/ zní přece:

Jdi svou cestou, ať si lidé říkají co chtějí! Theun de Vries, svědek jednoho století.

Ale zpět ke stromům. V úmrtním oznámení, které jsem dostala od jeho rodiny, je uvedeno motto: „Starý strom byl poražen.“ Vážím si toho, že jsem směla dodat několik nových překladů do knihovny, kde už od třicátých let stojí překlad jeho Rembrandta. A pokud v tolika knihovnách tolika zemí budou stát dosud čtené knihy tohoto autora, zůstane hrdě a pevně stát i starý, byť poražený strom.

Skončím čtyřverším Stromy od Constantijna Huygense, které měl rád stejně jako já.

*Z němých stvoření nad stromy není
podobných víc člověku při modlení:
i my své paže k nebi pozvedáme,
hluboko v zemi kořeny však máme.*

Ať tedy jeho kořeny zůstanou ještě dlouho hluboko v jeho Zemi Maceše.

Olga Krijtová

Bibliografii překladů knih Theuna de Vriese najdete na konci české verze bulletinu.

DE VRIESOVY HISTORICKÉ ROMÁNY O MALÍŘÍCH

Mezi De Vriesovými historickými romány zaujímají zvláštní místo čtyři zromantizované biografie o malířích: *Rembrandt* (Rembrandt, 1931), *Vincent v Haagu. Román z let 1881-1883* (*Vincent in den Haag. Roman uit de jaren 1881-1883*, 1972), vydaný původně v roce 1963 pod titulem *Ziet, een mens!* (*Ejhle, člověk!*), román *Skřeti z podsvětí* (*Moergrobben*, 1964), který se v roce 1973 objevil pod názvem *Het Raadselrijk* (*Království plné záhad*) a *Torrentius. Het feest en de storm* (*Torrentius. Slavnost a bouře*), jež vyšel v roce 1998. Jak napovídá většina názvů, staly se předlohou literárních zpracování životy malířů Rembranta, Vincenta van Gogha, Hieronyma Bosche a Johanna van der Beecka neboli Torrentia.

S výjimkou Vincenta van Gogha, po kterém se dochovalo značné množství kreseb, maleb a písemné dokumentace (velmi cenná je rozsáhlá sbírka jeho korespondence), jsou historické zdroje informací o ostatních třech umělcích jen velmi sporé. Tato skutečnost souvisí s vývojem statutu umění a osoby umělce, pravý kult osobnosti se plně rozvinul až v devatenáctém století, kdy se zájem začal soustředit i na psychologii tvůrce uměleckého díla.

V případě Hieronyma Bosche se Theun de Vries kvůli nedostatku pramenů a zachovaných děl raději uchýlil k vytvoření literárního dvojníka, Melchiora Hinthama, jehož příjmení odvodil od vesnice poblíž _s-Hertogenbosche v Severním Brabantu. Volba pseudonymu pro hlavního představitele románu autorovi umožnila snadněji vyjádřit své vlastní vize a jako spisovatele, tzn. tvůrčího umělce, jej ochránila před kritikou z řad kunsthistoriků.

Od volnomyšlenkářského malíře ze sedmnáctého století Torrentia dnes existuje již jen jedno kruhové zátíší, nedostatek vizuálních pramenů však De Vriesovi kompenzovaly alespoň části záznamů soudního procesu proti tomuto umělci a dochované anekdotické příběhy.

V románu *Rembrandt* byl spisovatel rovněž nucen řadu věcí doplnit, jelikož o malířově osobě toho není mnoho známo. Toto dílo bylo značně kritizováno, byly mu vytýkány historické nepřesnosti a nedostatečné vykreslení Rembrandtovy osobnosti. Pozdější romány o malířích si naopak vysloužily velmi příznivou kritiku.

Ve svém pojetí umění a umělcovy osobnosti Theun de Vries vychází z velké části z názorů nizozemských uměleckých kritiků Justa Havelaara (1880-1930) a Alberta Plasschaerta (1874-1941), kteří se odmítavě stavěli k fundovanému, ale výhradně racionálnímu přístupu většiny tehdejších kunsthistoriků. Individualistický, citlivý pohled obou teoretiků posloužil De Vriesovi jako vzor pro vlastní osobitou, uměleckou interpretaci minulosti - romantické příběhy o svérázných, rebelských umělcích z minulosti jsou odrazem spisovatelova vlastního nitra.

V každém z výše zmíněných historických biografických románů před námi autor otevírá jiné období z nizozemských dějin a vypráví pozoruhodný příběh o mimořádné, tvůrčí osobnosti z minulosti. Theun de Vries ve svých dílech vychází ze známého historického materiálu, ale vedle zpracovávání a interpretace daných skutečností současně využívá své představitelství. Díky kombinaci znalostí a talentu, propojením historicko-vědeckého přístupu s kreativitou, nám spisovatel nabízí dějiny v novém světle.

Ať již jde o Melchiora Hinthama, Rembrandta, Vincenta van Gogha nebo Torrentia, všechny tyto literární postavy odpovídají De Vriesově romantické představě o umělci, která je zčásti založena na starých, známých příbězích o tvůrčích jedincích. Na druhé straně však autor do postav románových hrdinů promítá části ze své osobnosti a k tradici vytváření určitěho obrazu umělce v podvědomí lidí tak připojuje i vlastní příspěvek.

De Vriesovi malíři zrcadlí spisovatelovy zkušenosti a jeho pohled na svět, romány vedle vývoje hlavních protagonistů zachycují rovněž autorovo osobnostní a profesní zrání. V době vzniku *Rembrandta* byl De Vries příliš mladý na to, aby podal umělcův věrohodný portrét - hlavní postava a i ostatní figury jsou zobrazeny příliš všeobecně a povrchně. Také způsob vyprávění svědčí o tom, že se literát nacházel teprve na počátku své spisovatelské dráhy. V pozdějších třech románech již De Vriesovy názory dosahují ostrých kontur. Ve *Skřetech z podsvětí* promlouvá autorův hlas nejsilněji, ve *Vincentovi v Haagu* se spisovatel více soustředí na věrné zachycení historické postavy. *Skřeti z podsvětí* nabízejí nejnaléhavější kritiku společnosti, ve *Vincentovi v Haagu* De Vries kritizuje hlavně kapitalistickou společnost. Co se jazyka a zpracování tématu týče, působí *Torrentius* jako nejmladší román z uvedených čtyř nejmodernějším dojmem, psychologie umělce je zde podána zvláště působivě.

I když každý román pojímá osud svého hrdiny pokaždé trochu jinak, jsou si zmíněná díla v mnohém ohledu podobná: všichni čtyři malíři vedou urputný boj proti nemilosrdnému okolí, jež jim do cesty klade různé překážky a snaží se potlačit jejich jedinečnost. Jsou to geniální rebelové, kacíři a vyvrženci společnosti, toužící po svobodě, spasení, ryzím, nezprofanovaném umění, lásce a spravedlnosti - hodnotách, které jsou nejdražší i samotnému autorovi. Otázky, s nimiž se v románech setkáváme, se tedy nevztahují pouze k daleké minulosti, ale apelují i na současné čtenáře.

Na závěr můžeme říci, že De Vriesovy romány mají dvojí charakter: na jedné straně nám dopřávají pohled do vzdálené, individuální, exotické minulosti, na druhé straně ale současnosti nastavují kritické zrcadlo a jsou tak vedle poutavého čtení zároveň i výzvou společnosti a prosbou za lepší svět.

Magdalena Kabelková

Úryvek z diplomové práce Moergrobben: bezien tegen de achtergrond van het genre en van de overige schilderromans van Theun de Vries, 2004

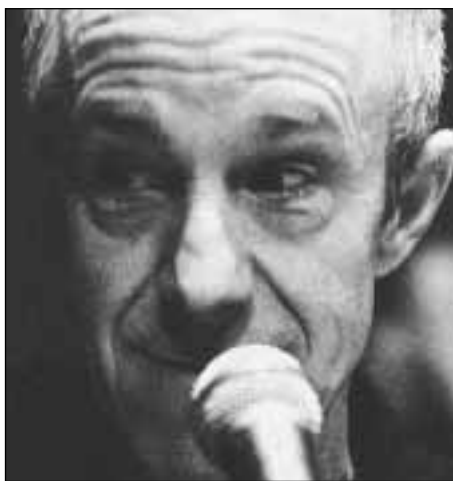
KULTURNÍ A SPOLEČENSKÉ UDÁLOSTI

RAYMOND VAN HET GROENEWOUD V PRAZE

V sobotu 29. ledna 2005 vystoupil v pražském divadle Archa na svém jediném koncertě v České republice „král belgického popu“, jak hlásala jedna upoutávka, Raymond van het Groenewoud. Celá tato akce se uskutečnila díky nemalému úsilí vedení divadla, dvou nadšených dam, které si říkají De Annemikes, naší členky paní Veroniky Havlíkové a za finanční i morální podpory Vlámského společenství, zastupovaného panem Waltrem Moensem. Jim všem také patří dík za nesporně zdařilý večer.

Pro mě osobně je v současné době návštěva Prahy ne příliš častým, ale o to vítanějším luxusem. Přiznávám rovnou, že o Raymondovi van het Groenewoud jsem toho příliš nevěděla, ale pozvánka v pravidelném zpravodaji Vlámského společenství stejně jako reklama na webových stránkách divadla, kde návštěvníky zval na koncert hlas samotného pana Moense (a to v češtině!), byly tak lákavé, že jsem neodolala. Přinejmenším se tam alespoň po dlouhé době zase setkám s milými tvářemi známých a přátel, říkala jsem si. Spojení „král popu“ ve mně totiž bůhvíproč vyvolávalo vágní představu belgického Karla Gotta, což by tedy nebyl můj šálek čaje. Koncert ovšem nejenže zcela naplnil mé očekávání příjemných setkání, ale také naprosto rozptýlil jakékoliv obavy z podobnosti s našimi Zlatými slavíky.

Hlediště bylo plné, dokonce se muselo upravit tak, aby nápor diváků bylo kam usadit. Nikoho jistě nepřekvapí, že se v něm mluvilo především nizozemsky, a to s jak severním, tak jižním přízvukem. Četně zastoupeny byly i obě ambasády - jmenujme alespoň paní Hilde Jansen z nizozemského velvyslanectví a Jeho Excelenci Gustaafa Dierckxe, velvyslance Belgic-

kého království. Myslím, že sám zpěvák to vystihl nejlépe, když diváky pozdravil: „Goeden avond, weggelopen Belgen!“

Král belgického popu - drobný, šlachovitý, asi padesátiletý chlapík s hlavou jako Julius César - přišel na jeviště sám, v černém džínsech a tričku. Působil uvolněně, skromně i sebejistě zároveň. Sebejistota byla ostatně na

místě, nizozemsky mluvící publikum znalo téměř všechny jeho písně slovo od slova a nadšeně zpívalo s ním. To už ovšem sám nebyl, doprovázela ho skupina Straffe Mannen.

Divadlo Archa i v tomto případě myslelo na své české diváky, takže za zpěvákem viselo velké plátno, kam se promítal překlad textů písní do češtiny. Nelehkou roli překladatelky na sebe vzala právě Veronika Havlíková a nutno říci, že se jí zhostila tak výborně, že její texty občas hloubkou, poetičností či jazykovým vtípem předčily i samotný originál (nic ve zlém, pane králi). Rozhodně se jednalo o další rozměr celého večera, jakýsi bonus, který dostali navrch diváci mocní obou jazyků. Český text za zády očividně vzrušoval a inspiroval i samotné interprety, o jednu písničku se dokonce pokusili v češtině.

Jak večer postupoval, uvědomovala jsem si, že vlastně větší

Program koncertů Jaroslava Hutky najdete na adrese: www.hutka.cz

De concerten van Jaroslav Hutka - programma en informatie: www.hutka.cz

DUBEN 2005

16. sobota, Hutka, VYSOKÝ CHLUMEC, detaily budou upřesněny později

20. středa, Hutka&Hladík, PRAHA 1, Nosticův palác, Maltézské nám. 19:30

28. čtvrtek, Hutka, PRAHA 2, Trafika Café&tabák, Slavíkova 16, 19:30, tel: 608 228 235

KVĚTEN 2005

14. sobota, Hutka&Hladík, DOBŘANY, Psychiatrická léčebna, Mezi ploty, 16:30

19. čtvrtek, Hutka, BRNO, Klub v Leitnerove ulici, 19:30

26. čtvrtek, Hutka, PRAHA 2, Trafika Café&tabák, Slavíkova 16, 19:30, tel: 608 228 235

28. sobota, Hutka, VĚŽNICE, detaily budou upřesněny později

nu Groenewoudových písní znám, ovšem díky značným prolukám v paměti jsem si je s interpretovým jménem hned nespojila. Nepamatuji si jména, pamatuji si situace. Proto jsem se v okamžiku, kdy zazněla vlámská hymna „Vlaanderen boven“, v duchu okamžitě ocitla na závěrečném večírku letního kurzu ve vlámském Hasseltu, kde jsme k půlnoci tuto píseň vyřvávali společně s celým lektorským sborem včetně drahého pana profesora Wilmotse. A hned mi bylo stejně dobře jako tenkrát.

A nebyla jsem očividně sama, podobně libé vzpomínky na zážitky spojené s Groenewoudovými písněmi měla pravděpodobně většina přítomných, ať už se jednalo o hit „Meisjes“, melodické „Italianen“ či hospodský šraml „Foei, foei, foei“.

Nezbývá mi tedy než zopakovat: ten večer se náramně vydařil a všem, kdo se o to zasloužili, patří velký dík. A jistě nejen můj.

P.S. Po návratu domů jsem zjistila, že mi kdosi kdesi (jména si nepamatuji) daroval kazetu s nahrávkou Groenewoudových písníček. Poslechla jsem si je ještě jednou s chutí a s jistotou, že teď už nezapomenu.

RAYMOND VAN HET GROENEWOUD
V DIVADLE ARCHA

Foto: *Jesse Ultzen*
Jana Pellarová

Odkaz na texty Grounewoudových písní v překladu Veroniky Havlíkové najdete na našich webových stránkách www.sweb.cz/ne-be/ v rubrice Fotogalerie.

Mistr Jan van Eyck znovu na scéně

přednáška Pieta Schepense

Piet Schepens a Jana Červenková

8. února 2005 - přednáška Pieta Schepense - stálo už nějakou dobu v mém diáři.

Příběh van Eyckova obrazu *Madona s kancléřem Rolinem*, který Piet Schepens napsal do minulého čísla bulletinu Nebe mě velmi nalákal a tak jsem nechtěla o nic přijít.

Když jsem nakonec s mírným zpožděním dorazila na místo konání v prostorách Jednoty tlumočnicků a překladatelů na Senovážném náměstí, přednáškový sál byl již z velké části zaplněn dychtivými posluchači a ze zdi svítil promítnutý diapozitiv.

Přednášející Piet Schepens právě začínal svůj výklad o výše uvedeném díle. Ve spěchu jsem si nevzala žádný záznamník, takže jsem poznámkami zaplnila několik lístků letošního diáře. Jsou samozřejmě jen nedokonalým záznamem zasvěceného výkladu Pieta Schepense.

Než se pustím do poznámek, ráda bych ještě na úvod dodala, že z přednášky se nakonec stala doslova objevná výprava za okolnostmi tvorby mistra Jana van Eycka. Piet Schepens totiž ukázal, jak je důležité povšimnout si na van Eyckových obrazech všech detailů, protože ty mohou ukázat cestu k řadě zajímavých souvislostí, na jejichž základě můžeme vytvořit celou teorii. Pokud ji podepřeme dosti pravděpodobnými důkazy jako pilíři, stane se z ní takový most mezi okamžikem, kdy sedíme ve strohé přednáškové aule a barvitým výjevem ze života středověkého malíře, který působil na dvoře burgundského vévody Filipa Dobrého, aby mj. portrétoval samotného vévodu a určitě i další významné osoby...

Kancléř Rolin podruhé

...Nicolas Rolin byl po vévodovi hned druhou nejvýznamnější osobou na burgundském dvoře. Na obraze z roku 1436, který měl možná sloužit jako epitaf a zdobit zdi rodinné kaple, se nechal vypodobnit jako samotný král. Jistě máte ten obraz v duchu před očima, jinak byste jeho reprodukci našli také v minulém vydání bulletinu. Rolin se na obraze modlí ke královně, kterou nepředstavuje nikdo jiný než Madona s malým Ježíškem, držícím na důkaz (společné?) královské moci jablko. Madona i kancléř jsou namalováni ve stejné velikosti a svým umístěním na obraze jsou si postaveni na roveň. Scéna se odehrává v palácové síni před velkým sloupovým oknem. Podíváme-li se společně s královským párem ven, uvidíme mariánskou zahradu s květinami a zvířaty, pak středověké město a v dálce obrysy hor. Je tu vlastně celý boží svět, na který Rolin s Madonou shlížejí.

Jak jste se mohli dočíst v podrobném článku Pieta Schepense z minulého čísla, kancléř Rolin byl jednou z klíčových postav při zprostředkování smlouvy ve francouzském Arrasu během Stoleté války. Uzavřením této smlouvy roku 1435 se Burgundsko spojilo či spíše smířilo s Francií a obrátilo se proti svému dosavadnímu spojenci, totiž Anglii. Vzhledem ke svým zásluhám a postavení na burgundském dvoře se prý Rolin nechal na obraze vypodobnit docela v mezích normy.

Tedy viděno očima tehdejší doby: jeho téměř „božské“ vyobrazení nelze pokládat za výraz nějaké neskromnosti.

Co obraz činí zvláštním, není tolik jeho středověká tematika, ale právě jeho zpracování, osobní rukopis van Eycka, drobné detaily a hádanky svědčící o malířově jemném smyslu pro humor. Řeč byla o imaginárním mostu mezi přítomností a minulostí, ten symbol jsem si od mistra van Eycka v úvodu samozřejmě jen na chvíli vypůjčila. Most na obraze je umístěn do středu a spojuje dvě části imaginárního města, ležícího na březích široké řeky. Poloviny města mají představovat Burgundsko a Francii. Most byl tedy symbolem Rolinova významného činu - již zmiňovaného zprostředkování smlouvy v Arrasu. Možná měl van Eyck při malování obrazu na mysli ještě i další významy, které obraz mostu ve fantazii vzbuzuje.

Co se týče možnosti, že by předlohou van Eyckova mostu mohl být most Karlův, budeme se kvůli nedostatku důkazů muset spokojit s tím, že se jedná o pouhou podobnost. Středověké mosty se podobaly jeden druhému jako vejce vejci. Stejně dobře tedy mohlo jít o kamenný most ve francouzském Montereau, kde byl roku 1419 zavražděn burgundský vévoda Jan, otec Filipa Dobrého. Po uzavření arraské smlouvy zde byl vztyčen na důkaz smíření krucifix. Ten při důkladnějším zkoumání na vyobrazeném mostě také nalezneme. Možná si van Eyck vypůjčil z pražského Karlova mostu alespoň Mosteckou věž, která stojí ve vodě jako jeden z mostních pilířů. Ať tak či onak - celé město je poskládáno z detailů, které van Eyck viděl na svých diplomatických cestách po významných evropských městech té doby a pak je poskládal podle své fantazie, aby si ve svém obraze vytvořil vlastní, nadčasový prostor.

„Byl zde Jan van Eyck.“

Jeden z přibližně dvaceti zachovaných obrazů, kterému kusthistorici jasně přiznávají van Eyckovo autorství, pochází z roku 1434 a nese dva názvy: *Svatba Arnolfiniových* či *Dvojitý portrét*. Van Eyck zde na svoji přítomnost velmi zřetelně upozornil. Přímo uprostřed obrazu za stojícími postavami muže a ženy stojí nad zrcadlem zavěšeným na zdi pokoje nápis: „Johannes de eyck fuit hic 1434“ v překladu znamenající „Jan van Eyck zde byl 1434“. Věta je napsána velkými písmeny a má důležité umístění. Proč malíř potřeboval tolik upozornit na svoji přítomnost?

Obraz jsem předtím viděla na reprodukcích mnohokrát. Nikdy jsem nepochybovala o tom, že van Eyck na něm zachytil tento pár v okamžiku uzavírání manželství. Vždyt název obrazu také říkal, že jde o svatbu. Druhý název je pro mě novinkou. Kromě toho, že mě obraz pokaždé zaujal svou až kontemplativní atmosférou a také výběrem detailů, překvapovalo mě, že je nevěsta vypočtena v pokročilém stádiu těhotenství (tak emancipovaný přístup bych v té době neočekávala) a ženich má na nohou papuče. Ale po dalších podrobnostech, které by na tyto zvláštnosti vrhly trochu světla, jsem až do přednášky Pieta Schepense nikdy nepátrala. Piet přednesl hned několik teorií, které osvětlují mnohem více z tajemství tohoto van Eyckova obrazu.

Svatba č. 1

Známý ikonolog Erwin Panovski prý ve 30. letech minulého století přišel s řadou důkazů o tom, že van Eyck zachytil snoubence skutečně v okamžiku skládání manželského slibu, proto se pár drží za ruce. To je tedy první symbol, objasňující význam zobrazené scény a další symboly následují, výčet pravděpodobně nebude úplný:

- psík u nohou snoubenců je symbolem manželské věrnosti,
- vyzuté dřeváky, tedy spíše ženichovy nohy bez dřeváků jsou symbolem vstupu na posvátnou půdu manželství,
- hořící svíce je svíce manželství,
- soška svaté Markéty za zády ženy je patronkou těhotných žen,
- třešně na zahradě jsou symbolem plodnosti,
- postavy vstupující do místnosti jsou svědkové a jedním z nich je právě Jan van Eyck...,
- zřejmě jsem si nepoznámala – velké manželské lože v symbolické červené barvě...

Obraz je tedy namalován na důkaz svědectví svatby Giovanni di Arnolfiniho s jeho snoubenkou. Toto svědectví Jan van Eyck stvrzuje svým podpisem...

Zásnuby

Podle Pieta Schepense však jiné teorie (např. Hallova) tento názor vyvracejí. Nemusíme hned všude vidět samé symboly, na obraze jsou věci běžné denní potřeby. Na důkaz neplatnosti Panovského teorie přednesl Piet řadu jiných důkazů, výčet je opět neúplný:

- žena má zakryté vlasy, avšak svobodné ženy a tedy i nevěsty nosily vlasy volné,
- muž drží ženu levou rukou(!) namísto pravé,
- ošacení není slavnostní, ale jde o běžný úbor bohatých měšťanů,
- žena pravděpodobně není těhotná, její šaty mají na břicho módní řasení (např. šaty sv. Kateřiny mají na jednom z obrazů ze stejné doby navlas stejný střih a sv. Kateřina jistě těhotná nebyla),
- dřeváky jsou prostě jen boty do špatného počasí a muž je v domácím obutí,
- postel je součástí vybavení parádního pokoje, stejně jako např. vysoká židle, lavice s polštářky a dřevěná truhla pod oknem...

(Zde se patrně vysvětluje stará záhada kulatého břicha a nohou v papučích.)

Dalším pádným důkazem mluvícím proti svatbě je navíc to, že se svatba snoubenců Arnolfiniových konala až šest let po datování obrazu, tedy v roce 1440. Milenci musí tedy být zobrazeni v okamžiku zasnoubení...

Představování

Kunsthistorik Cambell z londýnské Národní galerie, kde dnes tento obraz vystavují, tvrdí, že nemusí jít o žádnou svatbu ani zasnubí. Manžel prostě jen představuje svoji ženu přicházejícím hostům, které vidíme v zrcadle vcházet do pokoje. Levou rukou vede ženu ke dveřím a pravou rukou na ni ukazuje. Jedním z hostů - tím v modrém šatě - je Arnolfiniho přítel van Eyck, který se posléze na důkaz přátelství podepisuje na obraz...

Svatba č. 2

Tentýž pan Campbell přišel ještě s jinou teorií. Na obraze je někdo úplně jiný nežli Giovanni di Arnolfini. Jedná se o měšťana, který se shodou okolností jmenoval rovněž Giovanni, příjmením di Nicolao. Pravděpodobně však jde o jeho druhou svatbu, neboť první di Nicolaova manželka Constanza zemřela roku 1433, tedy rok před datováním van Eyckova obrazu.

Pietní obraz

Proti Cambellově druhé teorii (tedy teorii druhé manželky) vystoupila americká kunsthistorička Margaret Costerová. Podle ní byl obraz objednan jako obraz pietní a vyobrazená žena je skutečně výše zmíněná Constanza di Nicolao. Opět přichází na řadu neúplný výčet symbolů, které byly použity jako důkazní materiál:

- svíčka je smuteční svíci, jinak se při svatbách svíce nikdy nezapalovaly,
- psík je průvodcem do záhrobí (soudě podle dobových vyobrazení psíků na hrobkách dam),
- soška svaté Markéty může být znamením toho, že Constanza zemřela při porodu...

Sám van Eyck?

Mezitím byla objevena nápadná souvislost mezi podobou muže z našeho obrazu a údajným van Eyckovým autoportrétem, který visí v berlínské galerii. A skutečně - muži na obrazech jako by si z oka vypadli. Je-li muž ve Dvojím portrétu sám mistr van Eyck, žena pak není nikým jiným nežli van Eyckovou manželkou Markétou - proto také malíř do pokoje umístil sošku svaté Markéty. Možná se však soška vztahuje k jiné události. V roce datování obrazu, tedy roku 1434, přivedla Markéta na svět potomka. Prý se tak stalo v měsíci červnu, a proto van Eyck do zrcadla na obraze namaloval odlesk zahrady se zrajícími třesněmi... Pochopitelně se novopečený otec na obraz podepsal.

Jediným drobným zádrhelem této velmi pravděpodobně znějící hypotézy je to, že roku 1434 bylo van Eyckově ženě 27 nebo 28 let. Žena na obraze však vypadá mnohem mladší....

Obraz na obraze

V jedné holandské galerii se objevil obraz, na němž vidíme galerii plnou obrazů. Jeden z obrazů v té virtuální galerii svým zpracováním a kompozicí velmi připomíná van Eyckův *Dvojí portrét*.

Ve stejné velikosti a pozici, jakou na obraze *Dvojí portrét* zaujímají snoubenci či manželé, jsou zde zobrazeny dvě ženy. Jedna z nich, stojící z našeho pohledu vlevo, tedy na místě ženicha, je nahá dívka, která se chystá se umývat. Druhá žena, stojící na místě nevěsty, je starší, možná se jedná o matku nebo služebnou, která má při mytí asistovat. Obraz se dvěma ženami patrně nenávratně ztratil a jediným důkazem jeho existence je tedy jeho vyobrazení na obraze galerie a jedna špatná kopie z pozdější doby.

V tomto okamžiku přestávám psát, tahle záhada je totiž tak vzrušující, že si ji budu určitě pamatovat. „Obrazy byly pravděpodobně tři“, říká Piet „*Dvojí portrét* je patrně prostředním obrazem z triptychu rodinných obrazů, které van Eyck namaloval pro své potěšení.“ To je na závěr naprosto úžasný objev!

Co bylo na třetím obraze? (druhý den)

Některé záhady byly vyřešeny a jiné se vynořily. Proč je Markéta (jde-li tedy o vůbec Markétu) na obraze *Dvojí portrét* skutečně vyobrazena jako velmi mladá, mě napadlo až druhý den ráno, když jsem znovu přemýšlela nad poznámkami v diáři. (Ke konci jsou poněkud zmatené.)

Třetí obraz z triptychu prý zmizel, neexistují ani jeho kopie. Pokud však skutečně existoval, můžeme trochu popustit uzdu své fantazii, Piet? Pokud přijmeme teorii, že žena na obraze *Dvojí portrét* je van Eyckova snoubenka (či manželka) Markéta, můžeme se domnívat, že van Eyck na prvním obraze namaloval Markétu jako koupající se dívku. V tom případě by mohl být sled všech tří obrazů následující (pouhá domněnka):

- 1) první obraz (kopie): Markéta jako mladičká dívka,
- 2) existující obraz *Dvojí portrét*: Markéta jako mladá snoubenka, nevěsta,
- 3) neexistující obraz (fantazie): Markéta jako dospělá žena, matka.

Markéta by na obrazech svého muže postupně dožrála v dospělou ženu. Podle datování *Dvojího portréty* by to však znamenalo, že celý triptych van Eyck vytvořil až zpětně, tedy roku 1434, například na oslavu narození svého potomka, jako sérii obrázků do rodinného alba.

Nakonec slova díky a obdivu Pietu Schepensovi za objevnou kunsthistorickou výpravu. Byli bychom rádi, kdyby měla své pokračování.

PS: Vřelé díky patří také Janě Červenkové a Rubenu Pellarovi za jejich překlad náročné látky do českého jazyka.

Lenka Strnadová

NIZOZEMŠTÍ A VLÁMŠTÍ MALÍŘI V PRAZE A OLMOUCI

V povánočním čase jsem se toulala po galeriích. Hnedle v úterý 28. prosince jsem využila pozvání paní doktorky Handlové do Šternberského paláce. Měla jsem příležitost uvidět Tiziana z kroměřížských arcibiskupských sbírek, ale nejvíc jsme si vychutnali zaslíbenou procházku kolem zimních krajin, žánrových maleb a zátiší. Zastavili jsme u obrazů Rachel Ruysch.

Cituji z publikace, kterou vydala Národní galerie ve spolupráci s majitelem obrazu v roce 2004. Autory textů jsou paní Hana Seifertová a Jiří Třeštík:

Rachel Ruysch (1664-1750)
Lesní zákoutí s květinami

Rachel Ruysch (1664-1750)
Feston s květinami a ovocem

„Po skončené restauraci předkládá Národní galerie v Praze veřejnosti dílo proslulé holandské malířky Rachel Ruysch Lesní zákoutí s květinami z osmdesátých let 17. století. Malba je dlouhodobě zapůjčena do Sbírký starého evropského umění ze soukromého majetku. Téma se řadí k obrazovým typům pozdního 17. století, reflektujícím vyhraněný zájem o přírodu, jemuž je vlastní náruživé zaujetí, spojené se snahou věrně, s přírodovědnou důkladností zachytit krásu tvarů a barev vzácné flory a fauny. Pro srovnání je současně vystaven raný obraz téže autorky Feston s květinami a ovocem z roku 1682, z majetku Národní galerie v Praze, který byl rovněž restaurován.“

Rachel Ruysch patří k velmi zajímavým osobnostem holandského umění „zlatého věku“. Je jednou z mála žen, které se v té době věnovaly malířství. Tuto disciplínu pěstovali v 17. století téměř pouze muži. Rachel ji však mistrovsky ovládla již v

mládí a záhy získala věhlas v Holandsku i za hranicemi své země. Přispělo k tomu nejen její vrozené nadání, ale také velmi příznivé rodinné prostředí, v němž vyrůstala. Její výhradní zaměření k malbě květin a ovoce bylo motivováno tím, že cizokrajná flora a fauna byla v Amsterdamu předmětem zájmu i péče vzdělané veřejnosti a za jejího života se stala téměř módou. Mladou umělkyni však podnítila především skutečnost, že právě její otec se této přírodovědné oblasti věnoval s velkým odborným nasazením a podporoval dceru v umělecké tvorbě. Restaurování obou Racheliných děl otevřelo možnost hlouběji poznat autorčin způsob práce. Zároveň poskytlo příležitost porovnat pracovní postupy v obou případech a posoudit je v kontextu soudobé malířské praxe.“

Pro všechna uvedená a mnohá neuvedená positiva Vám všem doporučuji navštívit Šternberský palác na Hradčanském náměstí. Uvidíte, posoudíte a potěšíte se s novými vystavovanými obrazy, a nejen s nimi.

Cestou do Jeseníků jsem se zastavila v Olomouci. Tam v Denisově ulici 47 sídlí Muzeum umění Olomouc. Třicátého prosince měli dokonce vstup volný. Ve stále expozici vystavují Nizozemské malířství 16. - 18. století z olomouckých sbírek. „Zpracováním kolekce nizozemské malby se dlouhá léta zabýval dr. Lubor Machytka, jeden z našich předních odborníků na tuto problematiku. Výsledky jeho bádání však díky nepříznivé politické situace nemohly být v minulosti veřejně prezentovány a publikovány. Po ukončení prvního výstavního projektu z cyklu Olomoucká obrazárna - starého italského malířství (1994-2000) se tak naskytla možnost představit jak výsledky dlouholetého výzkumu, tak samotná - veřejnosti dosud neznámá - umělecká díla.“

Nová expozice představuje další z významných etap světového malířství, z Nizozemí, Flander a Holandska. Jedná se především o obrazy ze sbírek Arcibiskupství olomouckého, dále z významné soukromé sbírky a rovněž z muzejní kolekce starého umění. V expozici je vystaven výběr 80 nejlepších děl, který rámcově přestavuje vývoj nizozemského malířství tří století. Těžištěm je 17. století, které je vrcholným obdobím rozkvětu nizozemské malby. Obrazy přibližují hlavní proudy nizozemského, holandského a vlámského malířství. V rámci těchto širěji vymezených oblastí figurují malířské školy jednotlivých měst, zejména Antverp, Haagu, Leydenu, Haarlemu, Amsterdamu, Utrechtu. Mezi mnoha významnými autory a jejich díly, která jsou na výstavě zastoupena, je třeba jmenovat alespoň obraz fantastické krajiny představitele pozdního nizozemského manýrismu Fredericka van Valckenborcha a portrét dámy od jednoho z nejlepších holandských portrétistů 17. století Jana Anthonisze van Ravensteijna.“ (cituji z bulletinu Muzea umění Olomouc leden*únor*březen 2005)

Když vás život zavane do Olomouce, zastavte se. Můžete spočinout po prohlídce v muzejní kavárně, která je otevřena až do deseti večer. Tam na thonetce u kulatého stolku lze rekapitulovat všechny pocity, které Vám připravila tahle moderní galerie v centru hanácké metropole, co by kamenem dohodil od Erasmiana v Palackého univerzitě.

Maerten van Cleve
Kermes sv. Jiří (kolem 1570)

Zuzana Vittvarová

NIZOZEMŠTINA PRO CIZINCE NA UNIVERZITĚ LEIDEN

Nejstarší univerzita v Nizozemsku - Univerzita Leiden - nabízí velmi zajímavý obor pro cizince. **Nederlandska/Dutch Studies** se skládá ze dvou částí - bakalářský program a na něj navazující magisterský. Nabídka přednášek a seminářů v bakalářském programu jak pro první ročník, tak i pro druhý, je velmi široká. Ve třetím ročníku panuje trochu jiný systém – studenti si téměř výhradně volí přednášky a semináře z jiného oboru, většinou z oblasti nizozemské jazykovědy, literatury, dějin nebo dějin umění.

Z jakých přednášek a seminářů - vedle těch „tradičních“, jako je gramatika, literatura nebo dějepis - si může vybrat např. student druhého ročníku?

Technika ústní komunikace: prezentace a diskuse - v prvním semestru přednášejí studenti referáty, přičemž jsou nahráváni na videokazetu. Ve druhém semestru pak vedou diskuse podle pravidel akademických debat. V semináři **Literární texty** je rozebírána řada krátkých povídek nizozemských autorů. Cílem přednášky/semináře Ludo Beheydta (jeho nejvýznamnější kniha „*Een en toch apart. Kunst en cultuur van de Nederlanden*“ je dostupná v naší knihovně; viz <http://www.sweb.cz/ne-be/katalogcznw.htm#lideazeme>) **Jazyk a kulturní identita** je projednat úlohu, jakou sehrál jazyk ve formování vlastní identity v 17. století v Nizozemí a v 19. století ve Flandrech. **Nizozemská kultura a společnost** - to je sedm přednášek např. o demografii, státním zřízení, politice, médiích nebo poválečné historii, a šest exkurzí např. do Den Haagu, Amsterdamu, Dordrechtu nebo Haarlemu. Během velmi zajímavého semináře **Literatura v kontextu** je čteno několik významných textů z nizozemské literatury od roku 1550 (*Wilhelmus* & počátek Osmdesátileté války, *Deník kapitána Bontekoa* & Východoindická společnost, *Max Havelaar* & nizozemské kolonie atd.) a jsou zodpovídaný otázky jako „*jaké jsou historické souvislosti*“ a „*proč je text pro Nizozemce stále tak důležitý*“.

Andrea Havlíčková

BIBLIOGRAFIE: THEUN DE VRIES (1907-2005)

Anna Caspariová.

Přel. Olga Krijtová.

Praha, Svoboda 1973.

Ned.: Anna Casparii of het heimwee, 1952.

Bij vlky, pastýři.

Přel. Jan Hruška.

Praha, Vyšehrad 1952.

Ned.: Sla de wolven, herder! 1946.

Dívka s rudými vlasy.

Přel. Olga Krijtová.

Praha, SNPL 1959.

Ned.: Het meisje met het rode haar, 1956.

Dívka s rudými vlasy.

Přel. Olga Krijtová. 2. vyd.

Praha, SNPL 1962.

Haydnova hlava.

Přel. Olga Krijtová.

Praha, Odeon 1990.

Ned.: Het hoofd van Haydn, 1988.

Kardinálske moteto.

Přel. Júlia Májeková. 1. vyd.

Bratislava, Tatran 1966. 265 s.

Ned.: Het motet voor de kardinaal.

Křest ohněm (trilogie).

Přel. Olga Krijtová. 1. vyd.

Praha, SNPL 1964. 787, [3] s.

Ned.: De Vuurdoop. Een spook waart door Europa, 1948 - 54.

Pan mezi lidmi - Svatební píseň pro Svaartjje.

Přel. Olga Krijtová. 1. vyd.

Praha, SNKLHU 1960. 496, [2] s.

Ned.: Pan onder de mensen, 1954.

Bruilofstlied voor Svaartjje, 1956.

Rembrandt.

Přel. Fr. Heller.

Praha, Jan Naňka 1938.

Ned.: Rembrandt, 1931.

Skřeti v podsvětí.

Přel. Olga Krijtová. 1. vyd.

Praha, Odeon 1984. 410 s.

Ned.: De moergrobben, 1965.

Strašidlo obchádza Europu.

Přel. Júlia Májeková. 1. vyd.

Bratislava, Práca 1950. 484 s.

Ned.: Een spook waart door Europe.

Svadobná pieseň pre Svaartjje.

Přel. Júlia Májeková. 1. vyd.

Bratislava, Slov. spisovateľ 1963. 125 s.

Ned.: Bruilofslid voor Svaartjje.

Svoboda chodí v rudém šatě.

Přel. Marie Polívková. 1. vyd.

Praha, Sfinx 1948. 269, [1] s.

Ned.: De vrijheid gaat in 't rood gekleed, 1946.

Vincent v Haagu.

Přel. Blanka Pešinová. 1. vyd.

Praha, Melantrich 1975. 178, [1] s.

Ned.: Vincent in Den Haag, 1972.

Ženojed.

Přel. Olga Krijtová. 1. vyd.

Praha, Lidové nakladatelství 1981.

252 s.

Ned.: De vrouweneter, 1976.

EEN WOORD VOORAF

*Geachte leden van NE-BE,
beste vrienden,*

Wij brengen u het nieuws van NE-BE. U kunt lezen over het concert van de eeuwig jonge en levenslustige Vlaamse rocker Raymond van het Groenewoud in theater Archa eind januari, dat wij in samenwerking met Archa en Vlaamse vertegenwoordiging organiseerden; over de lezing van Jan van Eyck vol feiten, raadsels, rebussen, maar ook kleurige impressie's, gepresenteerd door ons lid Piet Schepens begin februari; over Nederlandse en Vlaamse schilders in Olomouc zal Zuzana Vittvarová u informeren; over de legende van de Nederlandse literatuur Theun de Vries kunt u in twee bijdragen lezen - afkomstig van de meest aangewezen persoon, zijn jarenlange vertaalster Olga Krijtová en ook van juist afgestudeerde neerlandica Magda Kabelková. We publiceren ook de bibliografie van de Tsjechische vertalingen van zijn boeken. Wij brengen u het vervolg van de brieven van Rubens in de vertaling van Ruben Pellar en in de maatschappelijk-politieke rubriek vindt u het standpunt tot de Europese grondwet van ons nieuwe lid Mirek Kabela. Dankzij de Tsjechische studente neerlandistiek Andrea Havlíčková vernemen we wat er aan de universiteit in Leiden gebeurt - vandaag kunt u het eerste gedeelte lezen en het vervolg komt. Onze regelmatige rubri-

eken brengen u op de hoogte over juist lopende programma's of programma's in voorbereiding - bijvoorbeeld over het concert uit de cyclus Oude Muziek in St. Šimon- en Judakerk van Collegium Vocale uit Gent onder de leiding van Philippe Herreweghe. We verschaffen u het profiel van de Nederlandse toneelregisseur Jan-Willem van de Bosch, die het toneelstuk Eldorado in Nationaal Theater ensceneert. Ook treft u informatie over enkele kleine wijzigingen (bv. in onze bibliotheek).

En waarop kunt u zich verheugen nadat u dit nummer gelezen heeft? Behalve het volgende nummer van dit schitterende en met elk editie betere tijdschrift organiseren we het bezoek van de Nederlandse auteur Joost Zwagerman in het najaar: in de zomer verschijnt zijn boek Zes Sterren in de Tsjechische vertaling van Veronika Havlíková. Joost Zwagerman zou met zijn lezers spreken - net in het najaar van het verleden jaar M. de Moor - niet alleen in Praag, maar ook in Olomouc en - want er zijn veelbelovende contacten met het Huis van het Boek Librex aangeknoopt - in Ostrava. En nog iets: Lyra Pragensis bereidt een programma naar het boek De Tweeling van Tessa de Loo - en misschien komt ook Kristien Hemmerechts... leest u maar; dan zult u zien.

*Aangename momenten aan het lezen en een prettig uitspruiten van de lente wenst u **Petra Schürová***

ERELEDEN VAN Ne-Be

*Het bestuur van NE-BE heeft aan zij vergadering besloten om twee nieuwe ereleden te benoemen:
Jaroslav Hutka, zanger en liedjesmaker, schrijver, uitgever en politicus in zijn vrije tijd
en **Ondřej Hrab**, directeur van het theater Archa, ook onze grote aanhanger.*

De huidige ereleden van NE-BE zijn:

prof. Přemysl Janota

doc. Olga Krijtová

arch. Bořek Šípek

paní Rita Kyliánová

Walter Moens

Petra Schürová

INFORMATIE AAN DE LEDEN

De website van Ne-Be: www.sweb.cz/ne-be/

De website van de bibliotheek: www.sweb.cz/ne-be/knihovna

De site wordt gemaakt en onderhouden door Andrea Havlíčková: a.havlickova@post.cz

BIBLIOTHEEK

We zijn elke donderdag open vanaf 14.30 tot 15.30.

Adres: Nederlandse ambassade, Gotthardská 6, Praha 6

U kan uw bezoek afspreken aan de volgende telefoon nummers:

Ruben Pellar - mobiel: +420 605 260 005, tel: +420 261 263 486,
of aan het adres: rpellar@pha.inecnet.cz

INTERESSANT INTERNET ADRESSEN

www.nu.nl - laatste nieuws niet alleen uit Nederland

WAT MAG U NIET MISSEN

OUDE MUZIEK ST. ŠIMON- EN JUDAKERK

Dušní straat, Praag 1 - Oude Stad, 19-04-2005 dinsdag 19.30 uur

Collegium Vocale Gent

Concerto Palatino

Dirigent: Philippe Herreweghe

Heinrich Schütz: Schwanengesang / Zwanenzang

TONEEL

Nederlandse regisseur in het Nationaal Theater in Praag

Het Nationaal Theater presenteert in theater Kolowrat het toneelstuk van de Duitse dramaticus Marius von Mayerberg (33) Eldorado in regie van de veelbelovende Nederlandse regisseur Jan-Willem van den Bosch. Van den Bosch (35) stamt uit Den Bosch en is in theaterwetenschap en Duits aan MQW College/Central School for Speech and Drama in Engeland afgestudeerd. Hij liep stage in Berlijn en Freiburg en nam deel bv. aan workshop onder de leiding van Peter Brook. Als regieassistent kreeg hij de kans om met sommige vooraanstaande regisseurs samen te werken, o.a. in theater Globe. Uit het Duits naar het Engels vertaalde hij enkele toneelstukken van zijn favoriete auteurs – Bertholt Brecht en Thomas Bernhard. Hij doceert aan University of London de Duitse dramatiek. Met de steun van British council enceneerde hij twee jaar geleden in Štátné divadlo in Košice / Slowakije het toneelstuk van Patricia Marbera Closer, dat in de Slowakije de theaterprijs DOSky ontving, de prijs voor de beste encenering van het seizoen. Verleden jaar keerde hij als regisseur naar Slowakije terug om het toneelstuk Bash van Neil LaBute in het theater Astorka in Bratislava te enceneren.

Naar het programma van het NT, met de toestemming van de dramaturgie van het NT bijgewerkt door

P. Schürová

FEEST- EN GEDENKDAGEN IN NEDERLAND EN BELGIË:

- Pasen - 25 maart t/m 10 april
- 30 april - Koninginnedag NL
- 1 mei - 1 mei viering - Dag van de Arbeid
- 4 mei - Nationale Dodenherdenking NL
- 5 mei - Bevrijdingsdag NL
- 2e zondag in mei - Moederdag
- Hemelvaart weekend 05 mei t/m 09 mei
- Pinksteren weekend 13 mei t/m 17 mei
- 3e zondag in juni - Vaderdag
- 11 juli - Feest van de Vlaamse Gemeenschap BE
- 21 juli - Nationale Feestdag België BE

PERS EN TIJDSCHRIFTEN

AHOJ AHOJ (Vereniging Vrienden Nederland - Tsjechië en Slowakije) - januari 2005

- Woorden van de voorzitter Guus Molenaar;
- EVENEMENTEN: Ledenvergadering 5 maart 2005 in Nijkerk;
- Tsjechische film op het Internationale Filmfestival Rotterdam 2005
- NIEUWS VAN DE STEDENBANDEN: Zwijndrecht-Poprad; Roden-Litomyšl; Hoogeveen-Martin
- VAN DE LEDEN: Rudolf Baas: Jan Werich, een legende
- VAN EN OVER TSJECHIË EN SLOWAKIJE, UIT DE KNIPSELMAP
- DIVERSEN: Over het Comeniusmuseum in Naarden. De Tsjechische Republiek neemt in het vervolg een belangrijk deel van de subsidiëring van het museum over. Gemeente Naarden neemt het onderhoud van het gebouw voor haar rekening. Een nieuwe conservator/directeur Niels Bokhove; op 1 december 2004 werd officieel de samenwerking met het Comeniusmuseum te Uherský Brod ondertekend. „Niels Bokhove (filosoof en Kafkakenner) lijkt te weten wat hij wil.“ (woorden van de burgermeester Rehwinkel). Het museum blijft mede afhankelijk van de inzet van (nu 25) vrijwilligers.
- Petr Kubernát, ambassadeur van ČR in Nederland: J. A. Comenius bude i nadále žít v Naardenu. J. A. Comenius „leeft“ toch verder.
- KORT: Stormen in Slowakije;
- Tsjechoslowaakse onderscheiding (Československý válečný kříž 1939) voor Prins Bernhard, verleend door president Beneš op 19 december 1947.
- 10 januari jl. afscheidsreceptie van Jan Kuderjavý, de scheidende ambassadeur van Slowakije te den Haag. „Het was heel prettig om met hem te mogen samenwerken, we zullen hem missen“. (redactie van VNNTS).
- Libri prohibiti - het geheugen van het volk, de bibliotheek: Senovážné nám. 2, 110 00 Praha 1, www.libpro.cts.cuni.cz

Bijgewerkt door *Jana Červenková*

WERELDBERICHTEN

HOE TE KIEZEN BIJ HET REFERENDUM

Daar het inmiddels een rommeltje werd met al de verdagen en Brusselse instructies, heeft men besloten een Europese commissie te benoemen, genaamd een Conventie, onder leiding van Valéry Giscard d'Estaigen, Jean-Luc Dehaene en Giuliano Amato, die hierin orde zou aanbrengen. Dat wil zeggen reeds verlopen verdragen verwijderen en alles overzichtelijk rangschikken. Omdat hierin ook enkele nieuwe bepalingen ingevoegd werden, bijvoorbeeld over de versterking van de macht van het Europees parlement, begon men het met recht Europese constitutie te noemen.

Intellectuelen hebben het niet makkelijk, want ze moeten nadenken en dat is een vermoeiende bezigheid. Voordat men iets serieus kan overwegen, moet men voldoende informatie hebben. Ook het vergaren van informatie kost moeite. De meerderheid van de mensen kijkt op de televisie het liefst naar gezellige programma's, of leest in de kranten niet al te diepgaande artikelen. Na de hele dag werken wil men uitrusten en zich beetje vermaken en zich niet laten informeren over belangrijke zaken of zich vormen.

Interessant is, dat men over de nationale referenda geen referendum houdt. Dat laat men aan de gekozen politici over. Men houdt wel echter een referendum over de Europese constitutie. Hieruit kan men concluderen, dat wij minder vertrouwen hebben in de Europese- dan de nationale parlementariërs.

In Nederland wilden slechts de linkse partijen en de li-

beraal-progressieve D66 een referendum houden. De conservatief-liberale VVD was er tegen, want waarom hebben we anders Europese parlementariërs gekozen? Bovendien kost een referendum veel geld, het referendum is eigenlijk iets voor rijke landen en Nederland is nu bezig te bezuinigen.

Argumenten voor en tegen het referendum

Of men een referendum moet houden (bindend-correctief of raadplegend-consultatief) is tot nu toe een onopgelost politiek principe. Men kan drie politieke systemen onderscheiden. Absolute monarchie in Europa bestaat niet meer. Huidige monarchieën zijn constitutioneel, oftewel de geschreven of ongeschreven grondwet (zoals in Groot-Brittannië) is het hoogste richtinggevende principe in de staat, die zowel door de burger als de koning gevolgd moeten worden. In enkele staten (Frankrijk, Tsjechische republiek) is de macht van de president echter aanzienlijk, dat concurreert met het parlement en de regering. In theorie is constitutionele monarchie in tegenspraak met de democratische principes van de Europese Unie, ook als het in de praktijk geen probleem is (de Europese politici zijn wijs en pragmatisch). Bijvoorbeeld in Nederland is de koningin hoofd van de staat, maar niet van de regering. Volgens de Nederlandse grondwet wordt de regering gevormd door de koning(in) en de ministers. De Nederlandse minister-president is slechts voorzitter van de ministerraad. Ondanks dat heeft de Raad van Europa dezelfde positie als de volledige

staats vertegenwoordiger (representant) van de staat.

Een tweede model is, waarbij gekozen vertegenwoordigers van het volk mandaat hebben om te beslissen over maatschappelijke en politieke aangelegenheden. Zij kunnen zelfs beslissingen nemen tegen momentane stemming van het volk. De trias politica: regering regeert, parlement controleert de regering en de rechtelijke macht is onafhankelijk. Christelijke politici zagen de macht van de monarchen en ook gekozen vertegenwoordigers verleend van God (Romeinen 13). Zoals wij weten uit eigen ervaring, hebben onze politici niet altijd wijs gehandeld, wat tot negatieve consequenties voor ons volk leidde. De Tsjechische aristocraten hebben een Habsburger tot Tsjechische koning gekozen en lieten het komen tot de slag op de Witte berg. Beneš heeft tegen het advies van de westerse politici in met Moskou een vriendschapspact gesloten waardoor de Sovjets dan ook onze naoorlogse politiek bepaald hebben etc.

Het derde model is directe democratie, waarbij naast de activiteiten van de politici men ook correctieve referenda kent (zoals in Zwitserland). Aan deze staatsmacht neemt dus voor een belangrijk deel het volk deel (vox populi vox Dei). Het is de vraag in hoeverre het volk juist beslist of zich laat leiden door een momentane stemming. Ondersteunen referenda niet het populisme? Zie bijvoorbeeld de sympathieën van de Nederlanders voor Pim Fortuyn en zijn verkiezing als de grootste Nederlander op de televisie.

Laten we echter de politici zoeken naar de beste vorm van democratische vorm van Europa. De werkelijkheid is, dat men een groot gat ervaart tussen de politici in Brussel en het volk. Men spreekt over het zogenoemde „democratische deficit“. Dit houdt in dat burgers een te kleine invloed hebben op de Europese politiek. Met het referendum krijgen burgers een grotere invloed op belangrijke Europese politieke beslissingen en het democratisch gat wordt hierdoor kleiner.

Wat zijn de voordelen van een Europese grondwet:

1. De grondrechten van de burgers zijn hiermee in heel Europa gegarandeerd. Dat is nu niet het geval in heel Europa; er bestaan aanzienlijke verschillen. Het gaat niet alleen om de Tsjechische republiek, waar deze rechten wettelijk zijn gewaarborgd en mogelijk ook in de praktijk toegepast. De Europese politici willen echter in de EU andere staten uit Oost-Europa opnemen, die geen democratische traditie kennen en waar hun grondwetten niet deze grondrechten van de burgers garanderen, zoals het in de EU wel het geval is.
2. Het Europese parlement is heden nog geen volwaardig parlement. Veel beslissingen worden genomen door de Europese raad, oftewel de staatshoofden. Door de nieuwe grondwet krijgt het Europese parlement meer macht en zal meer op de nationale parlementen lijken. Eén van de problemen is dat de nationale vertegenwoordigers hun eigen taal spreken en geen Engels, omdat ze deze taal niet goed beheersen. Hierdoor vinden in het Europese parlement geen debatten plaats, zoals in de nationale parlementen, maar leest men slechts zijn stand-

punten voor. Hoe kan men dit communicatieprobleem oplossen, heeft men een verstandig voorstel hiervoor?

3. Tot nu toe konden de vertegenwoordigers van de lidstaten met een veto belangrijke beslissingen van de Europese raad blokkeren en zo konden ze de Europese raad „gijzelen“. De nieuwe grondwet beperkt dit veto recht. Hiermee wordt de soevereiniteit van de nationale staten iets beperkt, mede daarom houdt men in de helft van de lidstaten een referendum. Beslissen over belangrijke Europese aangelegenheden zal zo makkelijker zijn. Vooral kan men dan beslissingen nemen wat justitiële en asiel aangelegenheden betreft door het accepteren van de meerderheid bij stemming.
4. Dankzij het referendum zal Europa meer democratisch en doorzichtig zijn. De burgers krijgen de mogelijkheid voorstellen voor Europese wetten en regels te veranderen en te verbeteren. Als men door tenminste één miljoen handtekeningen laat blijken het niet met een bepaald voorstel eens te zijn, of als één derde van de Europarlementariërs het hiermee niet eens is, moet de Europese commissie dit opnieuw bekijken. De burgers krijgen ook meer kans om zich tot het Europese Hof te wenden. Met dit alles wordt de vorming van Europees burgerschap versterkt.

Tegenstanders en critici van de Europese Unie verspreiden over de Europese Unie een hoop onzin. Ze beweren o.a. dat men een „superstaat“ gaat vormen. De grondwet delegeert bepaalde rechten aan de Europese Unie, maar slechts datgene, waarmee gemeenschappelijke doelen worden nagestreefd. Over deze Europese wetten werden alle lidstaten het eens; niemand accepteerde het tegen zijn wil. De Europese Unie houdt zich alleen bezig met "bovennationale" waarden, die de afzonderlijke staten niet of onvoldoende kunnen realiseren, oftewel er bestaat subsidiariteit. Volgens de laatste onderzoeken zijn er in Nederland ongeveer 16 tot maximaal 36% wetten in overeenstemming met of overgenomen van „Brussel“.

De Europese Unie opende zelfs een website waarop ze 40 vaak vertelde onzinnige beweringen over de Europese Unie beschrijft: http://europa.eu.int/comm/dgs/press_communication/facts/index_en.htm.

5. De houding van de Europese landen met betrekking tot de oorlog van de Amerikanen in Irak liet zien, dat er grote verschillen bestaan in het denken van de Europese staten. Het zou beter zijn tot een gemeenschappelijk standpunt in internationale zaken te komen. Dat zou het prestige van de Europese Unie in de wereld vergroten. Hetzelfde geldt voor het in het leven roepen van een functie van een president van de Europese raad en van een minister van buitenlandse zaken.

De houding van de Nederlanders ten opzichte van het referendum

Volgens de opiniepeiling uitgevoerd in opdracht van de regering, hoorde slechts 46% van de burgers wat over de Europese grondwet en toch zou 63% voor zijn (het gemiddelde in de Europese Unie is rondom de 50%). De Neder-

„Občan a jednotná Evropa“
Socha tlustého muže v Brně

landse regering heeft daarom besloten de mensen twee weken voor het referendum te informeren met een samenvatting van de Europese grondwet. Zo kan elke Nederlander weten wat de Europese grondwet inhoudt en kan - goed geïnformeerd - beslissen. Het Nederlands referendum is consultatief, ook als de regering met het referendum rekening zal houden. Het parlement heeft besloten anderhalf miljoen euro aan de informatie over de Europese grondwet te besteden. Een triest beeld laat de Tsjechische republiek zien. Slechts 19% van de burgers stemt heden in met de grondwet. Dat kan natuurlijk veranderen. In het buitenland hoort men ook stemmen, waarom men dan beter niet zijn lidmaatschap van de Europese Unie opzegt en waarom men dan voor hun Europese subsidies moet betalen, als ze met Europa niet solidair zijn. Persoonlijk denk ik als volgt: De Europese Unie liet de laatste helft van de eeuw zien, dat ze in staat is vrede in Europa te handhaven, vrijheid en bescherming van de burgerrechten te waarborgen en een goede levensstandaard tot stand te brengen. Tegenstanders zeggen, dat dit misschien ook zonder de Europese Unie zou zijn gebeurd. Maar ik weet zeker, dat dit dankzij de EU gerealiseerd is. Daarom sta ik ook positief tegenover de Europese grondwet. Maar laat iedereen in vrijheid zelf beslissen, het liefst na een rijp beraad.

Dr. M. Kabelá
Heemstede, Nederland

Doeltreffende hulpverlening en betrouwbare berichtgeving kwamen in het door de 'Tsunami' getroffen Atjeh moeizaam op gang. Indonesische militairen, sinds enkele jaren weer intensief op jacht naar opstandelingen, vormden aanvankelijk een hinderlijk obstakel. Het duurde dagen voordat de buitenwereld enig idee kreeg van de omvang van de catastrofe in dit vroegere noord-Sumatraanse sultanaat.

Beelden, gemaakt door amateurs, lieten zien met welke vernietigende kracht de in de vlakte gelegen hoofdstad Banda Atjeh (vroeger Koeta Radja) door de vloedgolf overspoeld werd. Zeer vele stadbewoners hebben het niet overleefd. Huizen, winkels en bedrijfjes werden weggevaagd.

Midden in Banda Atjeh bevindt zich een begraafplaats. Uitgezonderd enkele stevige exemplaren zijn de meeste grafstenen scheef gezakt, gekanteld of zelfs meegesleurd door de kracht van het water. Resten van enkele daar begraven doden zijn voor altijd verdwenen. 'Peutjut', de naam van de begraafplaats, is omgeven door een paar meter hoge muur. Op die 26ste december stak het timpaanvormige dak van de toegangspoort net boven de kolkende watermassa uit. Het leek een onbewoond eilandje in een woeste zee. Enkele mensen uit de buurt hebben zich er aan vast kunnen klampen en hebben het inferno overleefd.

Peutjut, voor de Atjehers: Phoë-teu-tjot, is de naam van een jonge prins, zoon van de sultan Iskander Muda, die in het

ATJEH

verre verleden een gebod van de strenge Islamitische wetgeving heeft overtreden. Het verhaal gaat dat hij betrappt is bij een intiem contact met een vrouw van de vijand: een Europese niet-moslim vrouw. Daar stond de doodstraf op. De terechtstelling is metterdaad voltrokken. Rond zijn graf is in 1874, kort na het begin van de zogenaamde Atjeh-oorlog, een kerkhof aangelegd dat bestemd was voor militairen van het Nederlands-Indische Leger. Daar liggen (of lagen) Nederlanders, Belgen, Duitsers, Fransen en hun familie. Verder vele Javanen, Ambonezen en andere inlanders die met de Nederlanders meevochten. Het NIL was in feite een soort vreemdelingenlegioen. In het, aan het kerkhof grenzende, informatiecentrum bevond zich een interessante bibliotheek. Unieke documentatie uit de koloniale tijd was daar voorhanden. Het hele centrum is met inhoud en al weggevaagd.

Zo heeft de Tsunami voor een groot deel de getuigenis weggewist van een andere ramp, het noodlot dat de Atjehers 130 jaar eerder overkomen is. Echter die ramp duurde niet een paar minuten, maar volgens officiële cijfers 30 jaar. Niet de natuur was de oorzaak, maar de mens, i.c. de 'Hollander'. De oorlog, die aan zeker 100.000 Atjehers het leven heeft gekost, is in feite nooit opgehouden. Na de on-

dertekening van de onafhankelijkheidsverklaring in 1949 heeft Indonesië de strijd van de Nederlanders overgenomen.

Dat ik hierover in het bulletin van NE-BE schrijf, heeft te maken met een Tsjech die mij op het idee heeft gebracht. De Tsjechische legerarts Pavel Durdík kreeg om een voor mij nog onverklaarbare reden van zijn commandant van het 'kaiserliche und königliche' leger in 1877 de opdracht zich bij het Nederlands-Indische Leger te voegen.

Paul Durdik (zijn Hollandse naam) heeft van 1878 tot 1883 dienst gedaan in het NIL, waarvan enkele jaren in Atjeh. Van zijn verblijf heeft hij verslag gedaan in zijn meer dan 400 pagina's tellend boek: Pět let na Sumatře / Vijf jaar op Sumatra. Plastisch beschrijft de legerarts de gruwelijke verwondingen toegebracht door de klewangs van de Atjehers, korte, brede, vlijmscherpe zwaarden. Hij doet verslag van de slopende tropische ziekten in het helse Atjehse klimaat. Hij is geboeid geraakt door de schoonheid van het landschap en de Atjehse (weliswaar streng Islamitische) cultuur. Hij verzwijgt ook niet de zogenaamde 'tuchtigingen', strafexpedities waarmee het Hollandse commando de zich fanatiek verzettende Atjehers meende te moeten onderwerpen. Zo'n tuchtiging hield in het platbranden van tientallen dorpen, het verjagen en/of doden van de bevolking en het vernietigen van hun oogsten. Ondanks zijn betrokkenheid bij de Hollanders toonde de Tsjech een nauwelijks verholen bewondering voor de opstandige Atjehers; niet verwonder-

lijk gezien het juist in die tijd groeiende Tsjechische nationale bewustzijn.

In zijn boek geeft hij ook een beschrijving van de begraafplaats Peutjut:

(... Als je, nadat je de Kraton (vorstelijke residentie, i.c. Koeta Radja) doorgelopen bent, naar links afbuigt en om de ijs-fabriek heen gaat, bereik je over een slecht begaanbaar pad een kerkhof, waar doden van hoog tot laag en van alle windstreken ondergebracht zijn. De begraafplaats strekt zich als een groene weide over ongeveer een halve mijl uit tot waar de berghelling begint; zover het oog reikt steken boven het gras kleine grafstenen uit: het zijn graven van militairen, geveld door de koorts of gevallen in de strijd. In deze graven liggen alle rangen van het Hollandse leger, van de generaal (gen. Pel is hier in 1876 begraven) tot de gewone soldaat, alle onderdelen van het Hollandse leger, van infanterie, cavalerie, artillerie, genie tot aan de militair-medische afdeling, waarvan hier ook enkele artsen tot stof liggen te vergaan: bezweken aan de koorts, één is omgekomen door een Atjehse piek, die hem doorboord had. In deze graven rusten vertegenwoordigers van alle Europese nationaliteiten, ook vertegenwoordigers van stammen uit de uitgestrekte Indische archipel, en verder zwarten uit Afrikaans Guinee, want ook in hun West-

Afrikaanse nederzettingen hebben de Hollanders soldaten voor het Indische leger geworven - verder Chinezen die, Java verlatend, massaal achter het Hollandse leger aantrokken als marskramers en handwerkslieden. Gestraften uit de meest uiteenlopende plaatsen van de Indische archipel liggen hier tot stof te vergaan, in plaats van paarden, kamelen en olifanten waren zij het die de Hollanders moesten dienen als dragers; door uitputting en koorts stierven zij bij dit afmattende werk als ratten. Uiteindelijk liggen niet ver van het kerkhof enkele Atjehse geslachten verzinken in hun eeuwige slaap, uitgezonderd de dappere verdedigers, die in de strijd gevallen zijn. - Vredig liggen hier naast elkaar volgelingen van Christus (katholieken en protestanten van uiteenlopende sekten), volgelingen van Mozes, Mohammed, Confucius, Buddha en Afrikaanse fetisjist. Het is een cosmopolitische begraafplaats, zowel gelet op de nationaliteiten als op de godsdiensten. Je vindt er geen kruis, geen halve maan of wat voor godsdienstig of nationaal teken ook.)

Pavel Durdik was meer dan een gewone legerarts. Enkele medisch wetenschappelijke publicaties stonden op zijn naam. Ook buiten Nederlands-Indië heeft hij veel gereisd: West-Europa en Rusland. Een Spaans reisverslag en boeken over de Sla-

vofiele Partij en over Duitse dorpen in Rusland waren van zijn hand. Hij was ook vertaler van Russische literatuur.

Had hij een halve eeuw later geleefd en Edgar du Perron gekend, dan zou een ontmoeting tussen die twee kosmopolitisch ingestelde auteurs een interessante gebeurtenis hebben kunnen zijn. Du Perron met zijn Frans-Nederlands-Indische achtergrond heeft veel over Nederlands-Indië gepubliceerd en in zijn boek 'Het land van herkomst' staat een passage over hetzelfde Peutjut waar Durdik zo'n 50 jaar eerder over geschreven heeft.

„Als je op zo'n kerkhof staat in Kotta Radja, onder de tjemarabomen, weet je, en je ziet de namen op de grafstenen staan, van zo'n Darlang, zo'n Webb, Scheepens, Vis, Campioni, en je stelt je weer voor hoe die kerels gevallen zijn, dan heb je geen spatje lef meer dat verzeker ik je; dan sta je daar met je decoratie op je borst en je zegt: Uedele onderdanige dienaar. Uededele onderdanige, kloterige dienaar.“

Men is momenteel al ver gevorderd met het verwijderen van de bergen wrakhout en de dikke modderlaag van het kerkhof. Ongetwijfeld roept de ravage herinneringen op aan die in Tsjechië van 2002.

Gert Andeweg

HERINNERING AAN DE SCHRIJVER THEUN DE VRIES

OVER EEN OUDE EN NIEUWE BOOM

In de vroege ochtend van 21 januari is de schrijver Theun de Vries thuis in Amsterdam overleden, in april zou hij 98 jaar worden. Meteen de volgende dag verscheen in de Volkskrant een niet zo vriendelijk In memoriam van de hand van de vooraanstaande criticus Kees Fens, met als begin: Zijn weinig oorspronkelijk stijl en hardnekkig vasthouden aan het communisme stonden kritische erkenning lang in de weg, en eindigt net de overweging: Hij heeft vele jaren vanuit zijn huis aangekeken tegen een boom die hijzelf had laten planten. Van het geld van een prijs. Dat vind ik het mooiste uit zijn leven en leer. En tussen het begin en deze slotzin maar weinig echte waardering voor het enorme oeuvre van de romancier, dichter en essayist. Sommige vakgenoten - niet alleen Fens, maar ook bijvoorbeeld Reve en Hermans - konden het nooit verkroppen dat De Vries in de jaren dertigmet de dreiging van het fascisme in de rug zijn heil in het communisme vond. En ook al brak hij later met de CPN, blijft dat volgens hen een doodzonde. Niets aan de hand. De titel van het Schrijversprentenboek (geschreven in 2003 door Cartens en Stegstra) luidt immers:

Vervolg je weg en laat de lui maar dazen!- Theun de Vries, getuige van een eeuw.

Maar terug naar de bomen. In het overlijdensbericht dat de familie mij toestuurde, staat als motto: De oude boom is geveld. Ik prijs me gelukkig dat ik een aantal vertalingen van zijn werk in de boekenkast mocht bijzetten, waar de eerste vertaling van Rembrandt al vanaf de jaren dertig staat. En zo lang er in veel boekenkasten in vele landende nog steeds gelezen boeken van de auteur staan, blijft ook de oude boom - zij het geveld - nog steeds stevig en fier voortbestaan.

Laat ik eindigen met het kwatrijn BOMEN van Constantijn Huygens, dat

Theun de Vries - net zoals ik - zo mooi vond.

Van stomme schepselen en weet ik geen als bomen

Die ons biddende gedaante nader komen;

We strekken evenzo onz' handen hemelvaart,

Maar onze wortelen zijn machtig vast in aard.

Mogen ook zijn wortels nog heel lang machtig vast in zijn Stiefmoeder aarde blijven.

Olga Krijtová

DE VIER SCHILDERROMANS VAN THEUN DE VRIES

Een aparte plaats onder de historische romans van Theun de Vries nemen zijn vier grote **schilderromans** in: *Rembrandt* (1931), *Ziet, een mens!* (1963), *Moergrobben* (1964) en *Torrentius. Het feest en de storm* (1998) met Rembrandt, Vincent van Gogh, Hieronymus Bosch en Torrentius als biografisch uitgangspunt.

De bronnen waarover De Vries kon beschikken, waren heel beperkt, een uitzondering vormt alleen de persoon van Vincent van Gogh, die voldoende kunstwerken en egodocumenten (vooral brieven) had achtergelaten. De schaarste aan materiaal over de andere drie schilders heeft veel te maken met de ontwikkeling van de status van de kunst en de kunstenaar: een echte persoonscultus ontstond pas in de negentiende eeuw toen de psychologie van de maker net zo belangrijk werd als zijn werk of zelfs belangrijker. In het geval van Hieronymus Bosch leidde het gebrek aan historische informatie tot de creatie van een literaire dubbelganger. In de roman *Moergrobben* uit 1964, maar in 1973 omgedoopt tot *Het Radselrijk*, figureert de voorvader van het surrealisme onder de naam Melchior Hintham, naar een dorpje ten oosten van 's-Hertogenbosch. De Vries koos voor een pseudoniem om zijn eigen visie te kunnen etaleren en zich als romancier veilig te stellen voor de kritiek van kunst- en cultuurhistorici.

Van de zeventiende-eeuwse schilder Jan van der Beeck, die onder de naam Torrentius door het leven ging, is nu nog maar één schilderij bekend. Het gebrek aan visuele bronnen wordt in de roman *Torrentius. Het feest en de storm* (1998) gecompenseerd door fraaie verhalen en de geschiedenis van zijn proces waarvan archiefstukken bewaard zijn gebleven.

Voor zijn roman *Rembrandt* (1931) geldt dat er veel moest worden ingevuld, omdat er van de schilder persoonlijk niet veel bekend is. Dit werk leidde ook tot talrijke kritieke reacties.

Vincent van Gogh werd de titelfiguur van de roman *Ziet, een mens!* (1963), die later een veel zakelijker titel *Vincent in Den Haag. Roman uit de jaren 1881-1883* kreeg. In deze roman wordt Van Goghs relatie tot de gelegenheidsprostitute Sien Hoornik beschreven.

Zijn opvattingen over kunst en kunstenaars ontleende Theun de Vries in eerste instantie aan zijn vriend, de schilder-kunsthistoricus Just Havelaar (1880-1930) en aan de kunsthistoricus en medewerker aan tijdschriften Albert Plaschaert (1874-1941). Typerend voor zowel Havelaar als Plaschaert was hun afkeer van de wetenschappelijke, maar gevoelloze eisen van de kunsthistorici, die het publiek volkomen negeerden. De individualistische, fijngevoelige benaderingswijze van beide kunstbeschouwers stond in hoge mate model voor de persoonlijke, artistieke interpretatie van het verleden van de Nederlandse romancier - de romantische verhalen over eigenzinnige, rebelse kunstenaars uit het verleden zijn een spiegelbeeld van De Vries' eigen binnenste.

In elke van de vier genoemde geromantiseerde biografieën neemt de auteur ons mee naar een andere historische periode van de Nederlandse geschiedenis en vertelt ons een indrukwekkend verhaal van een buitengewoon scheppende persoonlijkheid uit het verleden, die hij op een persoonlijke, gevoelige wijze probeert te doorgronden.

Theun de Vries gaat in zijn beschrijvingen wel van het bekende historische materiaal uit, in tegenstelling tot een historicus beperkt hij zich echter niet tot de historische feiten, maar maakt hij naast verwerking en interpretatie van de vaststaande gegevens tevens veel gebruik van zijn verbeeldingskracht. Door de combinatie van kennis en talent, door de vermenging van het historisch-wetenschappelijke met het artistieke, zet De Vries voor ons de geschiedenis in een nieuw licht. De epische kracht van de schrijver blijkt op elke bladzijde van de besproken werken, en ook al is de verbeelde geschiedenis niet helemaal waarheidsgetrouw, De Vries presenteert het verleden op een manier die geen historicus hem na kan doen.

Of het nu om Melchior Hintham, Rembrandt, Vincent van Gogh of Torrentius gaat, al deze literaire figuren beantwoorden aan De Vries' romantische voorstelling van een kunstenaar, die gedeeltelijk op de oude, bekende verhalen van scheppende genieën berust en het beeld van de vier schilders een beetje in de richting van de traditionele kunstenaar-sopvatting verschuift. Aan de andere kant projecteert de auteur echter ook veel van zijn eigen denkbeelden in de romanpersonages en levert zo een geheel eigen bijdrage aan de traditie in de beeldvorming van kunstenaars.

De Vries' eigenwijze schilders reflecteren de schrijvers ervaringen en visies op de wereld, en de romans tonen naast de ontwikkeling van de hoofdpersonages tevens de geestelijke en professionele rijpheid van de schrijver aan. Tijdens het ontstaan van *Rembrandt* was De Vries nog te jong om een waarachtig psychologisch portret van de kunstenaar te kunnen geven - het hoofdpersonage en ook de andere figuren worden te algemeen en oppervlakkig afgebeeld. Uit de autobiografische trekken in deze roman komt voort dat de toen nog heel jonge auteur een vaste visie op het leven eerst aan het vormen was. Ook de manier van vertellen getuigt daarvan dat de romancier aan het begin van zijn schrijversloopbaan stond. In de latere drie romans komt De Vries' levensbeschouwing al in klare contouren voor. In *Moergrobben* is de stem van de auteur in de hoofdprotagonist het sterkst herkenbaar, in *Vincent in den Haag* en *Torrentius* concentreert de auteur zich meer op het afbeelden van het echte historische personage. *Moergrobben* bieden de meest nadrukkelijke maatschappelijke kritiek, in *Vincent in den Haag* beperkt de schrijver zich vooral op de kritiek van de kapitalistische maatschappij. *Torrentius* is dan als de jongste roman van alle vier qua taal en uitwerking de meest moderne, de psychologie van de kunstenaar wordt hier op een bijzonder aantrekkelijke manier geschetst.

Maar ook al wordt het noodlot van de kunstenaar elke keer een beetje anders opgevat, toch lijken de romans in vele opzichten duidelijk op elkaar:

De vier behandelde schilders voeren allemaal een strijd tegen de onbarmhartige omgeving die hen grenzen en beperkingen oplegt en hun individualiteit tracht te onderdrukken. Ze zijn de geniale rebellen, de ketters en verschoppelingen van de maatschappij en ze streven hardnekkig naar vrijheid, verlossing, het zuiver houden van het kunstenaarschap, liefde en rechtvaardigheid - waarden, die ook de auteur zelf het dierbaarst zijn. De vragen die in de romans worden opgeworpen hebben dus niet alleen maar betrekking op het verre verleden, maar tegelijkertijd dragen ze een sterke eeuwigheidswaarde.

Tot slot kunnen we zeggen dat de romans van Theun de Vries een dubbel karakter hebben: aan de ene kant gunnen ze ons een kijkje in de verre, individuele, romantische, exotisch ruikende geschiedenis, maar aan de andere kant houden ze het heden een kritische spiegel voor en vormen zo een maatschappelijke aanklacht en tegelijkertijd een bede voor een betere mensheid

Magdalena Kabelková

*Fragment uit de afstudeerscriptie Moergrobben: bezien tegen de achtergrond van het genre en van de overige schil-
derromans van Theun de Vries, 2004*

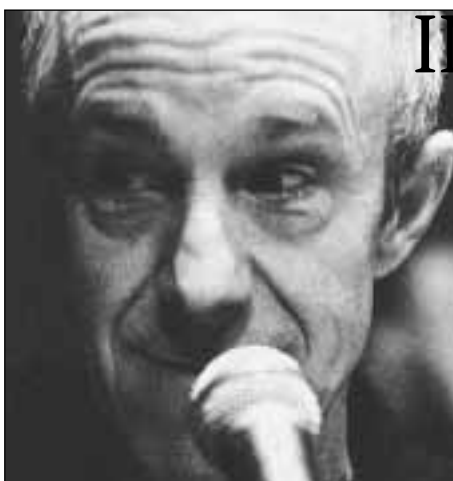
CULTUUR EN SOCIAAL LEVEN

RAYMOND VAN HET GROENEWOUD IN PRAAG

Op zaterdag 29 januari 2005 is in het Praagse Archatheater tijdens zijn enige concert in de Tsjechische republiek Raymond van het Groenewoud opgetreden: „De koning van de Belgische pop“, zoals een van de affiches aankondigde. Deze hele actie vond plaats dankzij de grote inzet van de directie van het Archatheater, twee enthousiaste dames, die zich De Annetiekies noemen, de vicevoorzitter van Ne-Be, Veronika Havliková, en de financiële en morele steun van de Vlaamse Gemeenschap en haar vertegenwoordiger, de heer Walter Moens. Hen allen moeten we dankbaar zijn voor een ongetwijfeld geslaagde avond.

Voor mij persoonlijk betekent tegenwoordig bezoek aan Praag een niet vaak voorkomende, maar des te aangenamer luxe. Ik geef grif toe, dat ik van Raymond van het Groenewoud niet veel afwist, maar de uitnodiging in de regelmatige nieuwsbrief van de Vlaamse Gemeenschap, evenals de reclame op de website van het Archatheater, waar de kijkers naar het concert uitgenodigd werden door de stem van de heer Moens (en dat in het Tsjechisch!), waren zo verleidelijk, dat ik wel moest gaan. In elk geval zou ik er na lange tijd weer mijn lieve vrienden en kennissen ontmoeten, dacht ik. De wending „koning van de pop“ wekte in mij namelijk een vaag idee van een Belgische Karel Gott op, en dat idee is in mijn ogen niet het meest aantrekkelijke. Het concert was echter veel meer dan alleen een gelegenheid om vrienden te ontmoeten, en het toonde zeker geen parallel met onze Gouden nachtegaal.

De zaal was bomvol, het was zelfs nodig om hem aan te passen, zodat alle mensen er plaats konden vinden. Niemand was verrast dat er voornamelijk Nederlands werd gesproken, en dat zowel met een noordelijke, als met een zuidelijke accent. Ook de officiële vertegenwoordigers van beide Nederlandstalige landen waren aanwezig. Ik mag misschien in deze samenhang

mevrouw Hilde Jansen van de Nederlandse ambassade en Zijn Excellentie Gustaaf Dierckx, ambassadeur van het Belgische koninkrijk noemen. Volgens mij heeft de zanger zelf de samenstelling van de zaal het best uitgedrukt, toen hij zei: „Goeden avond, weggelopen Belgen!“

De Koning van de Belgische pop - kleine, pezige, ongeveer vijftigjarige man met het hoofd van Julius Caesar - kwam

alleen op het toneel, gekleed in zwarte jeans en een T-shirt. Hij maakte een ontspannen indruk, was bescheiden maar tegelijkertijd zeker van zichzelf. En terecht, want het Nederlandstalige publiek kende zijn liederen woord voor woord en zong enthousiast mee. Op dat ogenblik stond hij echter niet meer alleen, hij werd begeleid door zijn Straffe Mannen.

Het Archatheater heeft ook in dit geval gedacht aan zijn Tsjechische kijkers. Achter de zanger hing een groot doek, waarop de vertaling van zijn teksten in het Tsjechisch werd geprojecteerd. De moeilijke rol van de vertaalster heeft Veronika Havliková gespeeld - naar mijn mening op z'n prachtige manier, dat haar vertalingen soms het origineel overtroffen (mijn excuus, Uwe Majesteit). In elk geval ging hier om een andere dimensie van de avond, een bonus voor de tweetalige kijkers. De Tsjechische tekst werkte blijkbaar ook opwindend en inspirerend voor de optredende mannen - één lied probeerden ze zelfs in het Tsjechisch te zingen. Naarmate de avond vorderde, realiseerde

ik me meer en meer, dat ik eigenlijk de meeste liedjes ken, alleen heb ik ze nooit in mijn falende geheugen met de naam Van het Groenewoud verbonden. Ik kan geen namen onthouden, alleen situaties. Daarom verplaatste ik me op het moment dat ik het Vlaamse volkslied "Vlaanderen boven" hoorde, in mijn gedachten naar het afscheidsfeest van de Zomercursus van de Nederlandse taal in Hasselt, waar we samen met onze lektoren en onze dierbare professor Wilmots tegen de middernacht dit lied uit volle borst gezongen hadden. En ik voelde me onmiddellijk net zo goed als toen. En ik was zeker niet alleen, zo te zien hadden de meeste aanwezigen even aangename herinneringen aan de situaties verbonden met Groenewoud's muziek als ik, en het speelde verder geen grote rol meer, of het nu om de hit „Meisjes“, de poëtische „Italianen“ of het kroeglied „Foei, foei, foei“ ging.

Er blijft me dus niets anders meer over dan nog een keer te herhalen: mijn hartelijke dank aan iedereen, die meehielp om deze prachtige avond te organiseren. En dan spreek ik zeker niet voor mezelf alleen.

P.S. Terug thuis heb ik ontdekt, dat ik ooit van iemand (ik kan toch geen namen onthouden) een cassette met liedjes van Van het Groenewoud heb gekregen. Ik heb ze opnieuw met plezier beluisterd en deze keer was ik er zeker van dat ik ze niet meer zou vergeten.

RAYMOND VAN HET GROENEWOUD
IN ARCHIVA

Foto: *Jesse Ultzen*

Jana Pellarová

Een verwijzing naar de teksten van de liederen van Groenewoud in de vertaling van Veronika Havlíková treft u aan op onze website www.sweb.cz/ne-be/ in de rubriek: Fotogalerie

Meester Jan van Eyck weer op het toneel

- een lezing door Piet Schepens

Piet Schepens

8 februari 2005 - lezing door Piet Schepens - stond al enige tijd in mijn agenda. Het verhaal, dat Piet Schepens voor het laatste nummer van het bulletin Ne-be had geschreven over het schilderij *Madonna met kanselier Rolin* door Jan van Eyck, had me zo aangetrokken dat ik er niets van wilde missen. Toen ik, toch een beetje verlaat, ter plekke in het gebouw van de Vakvereniging van Tolken en Vertalers op het Senovážné plein was aangekomen, zat de zaal al vrijwel vol met leden en nieuwsgierig publiek en werden er dia's op de muur geprojecteerd. Piet Schepens, die de lezing hield, was net zijn uitleg over het bovenstaand schilderij begonnen. Door de drukte had ik geen blocnote mee kunnen nemen, en heb dus een paar bladzijden van mijn agenda volgeschreven. Het betreft daarom een globale weergave van de vakkundige uitleg, die gegeven werd door Piet Schepens.

Voordat ik begin met deze aantekeningen, zou ik er graag aan willen toevoegen dat de lezing opeens in een excursie veranderde met betrekking tot de manier van scheppen van meester Jan van Eyck. Piet Schepens toonde ons namelijk, hoe belangrijk is het om alle details van de schilderijen grote aandacht te schenken. Die details kunnen namelijk leiden tot een groot aantal interessante onderlinge verhoudingen, op grond waarvan we een hele theorie samen kunnen stellen. Als we de theorie met genoeg aannemelijke bewijzen schragen, functioneert deze als een brug tussen de situatie in de wat kille zaal, waar de lezing gehouden werd, en een kleurrijke scène uit het leven van de middeleeuwse schilder, die aan het hof van de Bourgondische hertog Filip de Goede werkte om daar een schilderij van de hertog zelf en ook van andere voorname personages te maken....

Nogmaals kanselier Rolin

...Nicolas Rolin was de op een na voornaamste personages aan het Bourgondische hof, direct na de hertog. Op het schilderij uit 1436, dat misschien als epitaaf gebruikt had moeten worden en de muren van de familiekerk had moeten sieren, liet hij zichzelf als een echte vorst portretteren. Natuurlijk hebt u het schilderij in gedachten voor ogen, in het omgekeerde geval treft u zijn reproductie aan in het vorige nummer. Rolin bidt tot de koningin, die als een madonna wordt gepresenteerd. De madonna toont de kleine Jezus, die een appel houdt als het symbool van de goddelijk heerschappij. De beide hoofdprotagonisten - Maria en ook de kanselier - werden in dezelfde grootte geschilderd en nemen op het schilderij een gelijkwaardige positie in. De scène wordt gespeeld voor een groot zuilenvenster in een paleiszaal. Als we samen met hen naar buiten kijken, zien we een mariatuin met bloemen en dieren, daarna een middeleeuwse stad en bergen aan de verre horizon. Eigenlijk is het de hele goddelijk wereld, waar Rolin met Madonna op neerkijken.

Zoals we in het artikel van Piet Schepens van het vorige nummer hebben kunnen lezen, speelde kanselier Rolin een van de hoofdrollen tijdens de bemiddeling tussen Bourgondië en Frankrijk tijdens de Honderdjarige Oorlog. Door de sluiting van het verdrag van Atrecht in 1435 verbond zich Bourgondië met Frankrijk of liever: verzoende zich met dit land en keerde zich tegen de bondgenoot, die Engeland tot op dat tijdstip was. Gezien de verdiensten van Rolin en ook vanwege zijn positie aan het Bourgondische hof, heeft Rolin zichzelf binnen de toenmalige gestelde beperkingen laten schilderen. Door ogen van die tijd gezien was zijn bijna

„goddelijke“ portret geen uitdrukking van onbescheidenheid.

Wat het schilderij bijzonder maakt is niet de middeleeuwse thematiek ervan, maar juist de verwerking, het persoonlijk handschrift van Jan van Eyck, de details en raadsels die zijn subtiele gevoel voor humor bevestigen. Er was al sprake van een imaginaire brug tussen het heden en het verleden - natuurlijk heb ik het symbool van het schilderij alleen voor dat ogenblik gebruikt. De brug ligt precies in het midden van het schilderij en verbindt de twee delen van een imaginaire stad, die aan de oevers van een brede rivier liggen. De twee helften van de stad symboliseren Bourgondiër en Frankrijk. Ook de brug is een symbool - hij representeert de belangrijke daad van Rolin, de al genoemde bemiddeling bij de totstandkoming van het verdrag van Atrecht. Misschien had Van Eyck nog andere betekenissen in zijn hoofd, die een brug in fantasie oproept?

Wat de mogelijkheid betreft, dat Van Eyck de Praagse Karelsbrug als een voorbeeld voor de brug op zijn schilderij had gebruikt, moeten we ons neerleggen bij het feit, dat het alleen om een gelijkenis gaat. Middeleeuwse bruggen leken op elkaar als twee druppels water. Net zo goed had het kunnen gaan om de stenen brug in het Franse Montereau, waar de Bourgondische hertog Jan, de vader van Filip de Goede, in 1419 werd vermoord. Na de sluiting van de verdrag in Atrecht werd op de brug een kruisbeeld opgericht als een bewijs van verzoening. Het kruisbeeld kunnen we terugvinden na een diepgaande observatie van het schilderij. Misschien heeft Van Eyck toch ten minste de Bruggentoren van de Karelsbrug geleend. Die toren staat in de rivier en functioneert dus als een pijler. Hoe dan ook - de hele stad op het schilderij is opgebouwd uit details, die Van Eyck tijdens zijn diplomatieke missies naar de belangrijke Europese steden had waargenomen en vervolgens naar zijn fantasie samengesteld heeft om een eigen, tijdloze ruimte te scheppen.

„Jan van Eyck was hier.“

Een van de ongeveer twintig behouden gebleven schilderijen, die kunsthistorici zonder twijfel aan Van Eyck toeschrijven, komt uit 1434 en draagt twee namen: *Arnolfini en zijn vrouw* of *Dubbelportret*. Van Eyck heeft hier zeer duidelijk op zijn aanwezigheid gewezen. Precies in het midden van het schilderij, achter de staande figuren van een man en een vrouw, staat op de spiegel die aan de kamermuur hangt, geschreven: „Johannes de eyck fuit hic 1434“, wat in vertaling betekent: „Jan van Eyck was hier in 1434“. De zin is met grote letters geschreven en heeft een belangrijke plaats. Waarom wilde de schilder zo sterk de aandacht op zijn aanwezigheid vestigen?

Het schilderij heb ik op reproducties vele malen gezien. Ik heb er nooit aan getwijfeld, dat Van Eyck dit paar heeft afgebeeld op het ogenblik, waarop hun huwelijk werd gesloten. Ook de naam van het schilderij zegt immers dat het om een bruiloft gaat. De tweede naam is iets nieuws voor mij. Behalve het feit dat het schilderij me elke keer opnieuw raakte door de bijna contemplatieve atmosfeer en door het grote aantal details, werd ik gefraspeerd door het feit dat de bruid afgebeeld werd, terwijl ze hoogzwanger is en dat de bruidegom pantoffels draagt. Maar ik tot het ogenblik van de lezing van Piet Schepens heb ik nooit gezocht naar andere details die op deze eigenaardigheden een ander licht zouden werpen. Piet presenteerde meerdere theorieën, die veel meer van de geheimzinnigheid van dit schilderij van Van Eyck ontrafelen.

Bruiloft nr. 1

De bekende iconoloog Erwin Panovski kwam naar zeggen in de dertiger jaren van de vorige eeuw met een aantal bewijzen van het feit, dat Van Eyck de verloofden werkelijk heeft afgebeeld tijdens het afleggen van de echtelijke belofte, omdat het paar elkaar bij de hand heeft. Dat is dus het eerste symbool dat de betekenis van de afgebeelde scène verduidelijkt. Er volgen meer symbolen en de lijst is waarschijnlijk niet volledig:

- het hondje aan de voeten van de verloofden is het symbool van de echtelijke trouw,
- de klompen, of liever gezegd: de voeten van de bruidegom zonder klompen, zijn het symbool van de betreding van de heilige grond van het huwelijk,
- de brandende kaars is de kaars van het huwelijk,
- het beeldje van de heilige Margaretha achter de rug van de vrouw is de beschermheilige van de zwangere vrouwen,
- de kersen in de tuin zijn het symbool van de vruchtbaarheid,
- de figuren die de ruimte betreden zijn de getuigen en een ervan is juist Jan van Eyck...,
- en blijkbaar heb ik evenmin het grote echtelijke bed opgemerkt, opgemaakt in symbolisch rood...

Het schilderij is dus vervaardigd ten bewijze van plaatsvinden van de bruiloft van Giovanni di Arnolfini en zijn verloofde. Deze getuigenis wordt door Jan van Eyck met zijn handtekening bevestigd...

Verloving

Volgens Piet Schepens spreekt echter een andere theorie (bijv. die van Hall) deze mening tegen. We hoeven niet meteen overall symbolen in te zien. Op het schilderij zijn dagelijkse benodigdheden. Ten bewijze van het feit dat de Panovski-theorie ongeldig is, voerde Piet een aantal andere bewijzen aan. Hier volgt opnieuw een onvolledige lijst:

- de vrouw heeft het haar bedekt, maar ongetrouwde vrouwen en dus ook bruiden droegen het haar los.
- de man houdt de vrouw aan de linkerhand (!) in plaats van bij de rechter,
- de kleding is niet feestelijk, maar het gaat om het gewone kostuum van rijke burgers,
- de vrouw is waarschijnlijk niet zwanger, maar haar kleren zijn bij de buik modieus geplisseerd (bijv. de kleren van st. Catharina zijn op een van de schilderijen uit dezelfde tijd van precies dezelfde snit en st. Catharina was zeker niet zwanger),
- klompen betreft schoeisel voor slecht weer en de man heeft huispantoffels aan,
- het bed is onderdeel van de uitrusting van een sierkamer, net zoals bijv. een hoge stoel, een bank met kussens en een houten kist onder het raam...

(Hier wordt klaarblijkelijk het oude raadsel van het ronde buikje en de voeten in de pantoffels opgelost.)

Een ander duidelijk bewijs dat tegen de bruiloft is gekeerd, is bovendien het feit, dat de bruiloft van de verloofden Arnolfini pas zes jaar na de datum op het schilderij plaatsvond, dus in 1440. De geliefden moeten dus op het ogenblik van de afbeelding verloofd zijn...

Voorstelling

De kunsthistoricus Cambell van de Nationale Galerie in Londen, die tegenwoordig dit schilderij tentoonstellen, beweert dat het niet hoeft te gaan om een bruiloft of een verloving. De echtgenoot stelt gewoon zijn vrouw voor aan de gasten, die we in de spiegel de kamer zien binnenkomen. Met de linkerhand leidt hij zijn vrouw naar deur en met de rechterhand wijst hij naar haar. Een van de gasten - die in de blauwe kleding - is Van Eyck, een vriend van Arnolfini, die uiteindelijk ten bewijze van de vriendschap het schilderij ondertekent..

Bruiloft nr. 2

Deze heer Campbell is overigens met nog een theorie gekomen. Op het schilderij is geheel iemand anders dan Giovanni di Arnolfini. Het gaat om een burger die door een samenloop van omstandigheden eveneens Giovanni heet, maar de achternaam Di Nicolao draagt. Waarschijnlijk gaat het echter om zijn tweede huwelijk, want de eerste echtgenote van Di Nicolaova, Constanza, stierf in 1433, dus een jaar vóór de datering van het schilderij van Van Eyck.

Piëta

Tegen de tweede theorie van Campbell (dus de theorie van de tweede echtgenote) protesteerde de Amerikaanse kunsthistorica Margaret Coster. Volgens haar was het schilderij besteld als een piëta en de afgebeelde vrouw is werkelijk de hierboven genoemde Constanza di Nicolao. Opnieuw verschijnt een onvolledige lijst met symbolen, die gebruikt werden als bewijsmateriaal:

- de kaars is een rouwkaars, die overigens nooit bij bruiloften aangestoken werd.
- het hondje is de gids naar het hiernamaals (oordeelend naar de historische afbeelding van hondjes op de graven van dames),
- het beeldje van de heilige Margaretha kan aanduiden, dat Constanza tijdens de geboorte gestorven is...

En Van Eyck zelf?

Ondertussen werd een opvallende samenhang gevonden tussen het portret van ons schilderij en het vermeende autoportret van Van Eyck, dat in een Berlijnse galerie hangt. En werkelijk - de mannen op de schilderijen lijken als twee druppels water op elkaar. Als de man op het *Dubbelportret* meester Van Eyck zelf is, dan is de vrouw niemand anders dan Margaretha, zijn echtgenote - daarom plaatste de schilder in de kamer het beeldje van de heilige Margaretha. Misschien echter heeft het beeldje betrekking op een andere gebeurtenis. In het jaar van de datering van het schilderij, dus 1434, bracht Margaretha een kind ter wereld. Dat gebeurde in de maand juni, en daarom heeft Van Eyck in de spiegel op het schilderij de spiegeling van een tuin met rijpende kersen geschilderd. Begrijpelijkerwijs heeft de nieuwbakken vader het schilderij ondertekend.

Het enige raadselachtige in deze overigens zeer aannemelijk klinkende hypothese is, dat in 1434 de vrouw van Van Eyck 27 of 28 jaar oud was. De vrouw op het schilderij ziet er echter veel jonger uit...

Schilderij in een schilderij

In een zekere Hollandse galerie verscheen een schilderij, waarop we een galerie vol schilderijen kunnen zien. Een van de schilderijen in deze virtuele galerie doet door de uitwerking en de compositie sterk aan het *Dubbelportret* van Van Eyck denken.

In dezelfde grootte en positie zoals die op het schilderij *Dubbelportret* door de verloofden of echtgenoten ingenomen worden, zijn hier twee vrouwen afgebeeld. Een van hen, vanuit ons gezichtspunt aan de linkerkant staande, dus op de plaats van de bruidegom, is een naakt meisje, dat zich klaarmaakt om te wassen. De andere vrouw, op de plaats van de bruid staande, is ouder. Misschien gaat het om haar moeder of een dienstmeid, die bij het wassen moet helpen. Het schilderij met de twee vrouwen is klaarblijkelijk verloren gegaan en het enige bewijs ervan is dus de afbeelding in het schilderij van de galerie en een slechte kopie uit later tijden.

Op dit ogenblik moet ik stoppen met schrijven. Dit raadsel is namelijk zo opwindend, dat ik het zeker zal onthouden. „Er waren waarschijnlijk drie schilderijen“, zegt Piet. „Het *Dubbelportret* is blijkbaar het middelste schilderij van een drieluik familieschilderijen, die Van Eyck voor zijn plezier geschilderd heeft.“ Dat is aan het slot een absoluut ongelooflijke ontdekking!

Wat beeldde het derde schilderij uit? (tweede dag)

Enkele raadsels werden opgelost, maar andere verschenen. Waarom is Margaretha (als het werkelijk om Margaretha gaat) op het schilderij *Dubbelportret* afgebeeld als een heel jong meisje, bedacht ik de volgende ochtend, toen ik opnieuw over de aantekeningen in mijn agenda nadacht. (Tegen het einde zijn die ietwat warrig).

Het derde schilderij van het drieluik is naar zeggen weggeraakt en er bestaat zelfs geen kopie van. Als het echter werkelijk bestaan heeft, kunnen we dan de teugels van onze fantasie laten vieren, Piet? Als we de theorie aannemen, dat de vrouw op het *Dubbelportret* Van Eycks verloofde (of echtgenote) Margaretha is, dan kunnen we aannemen, dat Van Eyck op het eerste schilderij Margaretha als badend meisje heeft afgebeeld. In dat geval zou de volgorde van alle drie schilderijen de volgende kunnen zijn (slechts een vermoeden):

- 1) eerste schilderij (kopie): Margaretha als jong meisje,
- 2) bestaand schilderij *Dubbelportret*: Margaretha als jonge verloofde, bruid,
- 3) niet-bestaand schilderij (fantasie): Margaretha als volwassen vrouw, moeder.

Margaretha zou op de schilderijen van haar man geleidelijk aan rijpen tot een volwassen vrouw. Op grond van de datering van het *Dubbelportret* zou dat echter betekenen, dat het gehele drieluik door van Van Eyck achteraf is gemaakt, dus in 1434, bijvoorbeeld ter gelegenheid van de verjaardagsviering van zijn kind, als een serie schilderijen in het familiealbum.

Ten slotte een woord van dank en bewondering aan Piet Schepens voor zijn kunsthistorische ontdekkingsreis. We zouden blij zijn, als die een vervolg zou krijgen.

P.S.: Ook Jana Červenková en Ruben Pellar willen we hartelijk bedanken voor de vertaling van de ingewikkelde stof naar het Tsjechisch.

Lenka Strnadová
Vertaling: *Jesse Ultzen*

NEDERLANDSE EN VLAAMSE SCHILDERS IN PRAAG EN OLOMOUC

In de tijd na kerstmis dwaalde ik langs galerieën. En meteen maakte ik op dinsdag 28 december gebruik van de uitnodiging van mevrouw Handlová en bezocht het Šternberský-paleis. Ik had daar de gelegenheid om werken van Titiaan te zien, afkomstig uit de artsbisschoppelijke collecties in Kromůfí, maar het meest genoten we van de wandeling langs winterlandschapjes, genrestukken en stillevenen. We hielden stil bij de schilderijen van Rachel Ruysch.

Ik citeer uit de publicatie, die in 2004 uitgegeven is door de Nationale Galerie in samenwerking met de eigenaar van het schilderij. De auteurs van de teksten zijn mevrouw Hana Seifertová en Jiří Třeštík:

Rachel Ruysch (1664-1750)
Bosgrond met Bloemen

Rachel Ruysch (1664-1750)
Feston met Bloemen en Vruchten

„Na voltooiing van de restauratie toont de Nationale Galerie in Praag het publiek *Bosgrond met Bloemen*, een werk van de beroemde Hollandse schilderes Rachel Ruysch uit de tachtiger jaren van de 17e eeuw. Het schilderwerk is langdurig uitgeleend en bevindt zich in de Verzameling oude Europese kunst. Het thema maakt deel uit van het type schilderwerken in de 17e eeuw, dat een bijzondere en hartstochtelijke belangstelling voor de natuur aan de dag legt, waarbij getracht werd om op natuurgetrouwe wijze de kleurenpracht van zeldzame flora en fauna weer te geven. Ter vergelijking wordt tegelijkertijd een vroeg werk van dezelfde auteur getoond, namelijk *Feston met Bloemen en Vruchten* uit 1682, afkomstig uit het bezit van de Nationale Galerie te Praag, dat tevens gerestaureerd is.

Rachel Ruysch behoort tot de zeer interessante persoonlijkheden van de Hollandse kunst in de Gouden Eeuw. Het is een van de weinige vrouwen

die zich in die tijd met de schilderkunst bezighielden. Deze discipline werd in de 17e eeuw vrijwel alleen door mannen beoefend. Rachel beheerste deze vorm van schilderkunst echter al meesterlijk in haar jeugd en vond al spoedig weerklank in Holland en over de grens. Niet alleen haar aangeboren talent droeg hieraan bij, maar ook het zeer gunstige milieu, waarin ze opgroeide. Haar uitgesproken gerichtheid op het schilderen van bloemen en fruit was vooral gemotiveerd doordat exotische flora en fauna in Amsterdam in het middelpunt van de belangstelling stonden en dat die belangstelling gedurende haar leven bijna uitgroeide tot een mode. De jonge kunstenaar werd echter vooral door het feit gestimuleerd, dat juist haar vader zich zeer intensief met de natuurwetenschap bezighield en zijn dochter in haar kunstzinnige scheppingsdrang steunde. De restauratie van de beide werken van Rachel maakte het mogelijk om de werkwijze van de auteur beter te leren kennen. Tegelijkertijd verschaft de restauratie de gelegenheid om de werkwijzen in de beide gevallen te vergelijken en ze in de context van de moderne schilderspraktijk te beoordelen.“

Om alle vermelde en veelal onvermelde aspecten te bekijken, raad ik u aan om het Šternberský-paleis op het Burchtplein te bezoeken. Daar zult u de nieuwe tentoongestelde werken kunnen zien, beoordelen en bewonderen, en niet alleen die.

Op weg naar het Jeseníky-gebergte bezocht ik Olomouc. Daar, in de Denisova-straat 47, zetelt het Kunstmuseum van Olomouc. Op dertig december was de toegang zelfs gratis. De permanente expositie toont Nederlandse schilderkunst uit de 16e-18e eeuw, afkomstig uit de verzamelingen van Olomouc. „Dr. Lubor Machytka, een van onze vooraanstaande specialisten op het gebied van deze problematiek, heeft zich lange tijd beziggehouden met de verwerking van de collectie Nederlandse kunst. De resultaten van zijn onderzoekingen konden echter vanwege de ongunstige politieke situatie in het verleden niet openbaar gemaakt, noch gepubliceerd worden. Na voltooiing van het eerste tentoonstellingsproject in de cyclus Galerie van Olomouc - Oude Italiaanse Schilderkunst (1994 - 2000) werd zo de mogelijkheid verkregen om zowel de vruchten van langdurig onderzoek te presenteren, als de kunstwerken zelf, die tot nu toe onbekend waren bij het publiek.

De nieuwe expositie vertegenwoordigt een nieuwe belangrijke etappe in de schilderkunst op wereldniveau uit Nederland, Vlaanderen en Holland. Het gaat vooral om schilderijen uit de verzamelingen van het Aartsbisdom van Olomouc, verder uit belangrijke particuliere verzamelingen en tevens uit museale collecties van oude kunst. Tijdens de expositie is een selectie uit de 80 beste werken gemaakt, die ook globaal de ontwikkeling van de Nederlandse schilderkunst door drie eeuwen laten zien. Het zwaartepunt is de 17e eeuw, de bloeitijd van de Nederlandse schilderkunst. De schilderijen representeren de hoofdstromingen van de Nederlandse, Hollandse en Vlaamse schilder-

Maerten van Cleve
Kermis St. Joris (vond 1570)

kunst. In het kader van deze ruim afgegrensde gebieden figureren schilderscholen van de afzonderlijke steden, vooral van Antwerpen, Den Haag, Leiden, Haarlem, Amsterdam en Utrecht. Onder de vele belangrijke auteurs en hun werken, die op de tentoonstelling vertegenwoordigd zijn, moet ten minste het schilderij genoemd worden van een fantastisch landschap van de vertegenwoordiger van het Nederlandse maniërisme, Frederick van Valckenborch, evenals het portret van een dame, vervaardigd door een van de beste Nederlandse portretschilders uit de 17e eeuw, Jan Anthonisz van Ravensteijn.“ (ik citeer uit het bulletin van het Museum van Olomouc, januari*februari*maart 2005)

Als u toevallig in Olomouc bent, kom dan langs. Na de bezichtiging kunt u uitrusten in het museumcafé, dat tot tien uur 's avonds geopend is. Daar, op een Thonetje aan een rond tafeltje, kunt u alle gevoelens nog eens ophalen, die u deze moderne galerie in het centrum van de Haná-metropool heeft bezorgd, en die zich op een steenworp afstand van het Erasmianum in de Palacký-universiteit bevindt.

Zuzana Vittvarová

NEDERLANDS VOOR ANDERSTALIGEN OP UNIVERSITEIT LEIDEN

De oudste universiteit in Nederland - Universiteit Leiden - biedt voor anderstaligen een heel interessante opleiding. **Nederlandkunde/Dutch Studies** bestaat uit twee delen: het bachelorprogramma en een daarop aansluitend masterprogramma. Het collegeaanbod (bachelorprogramma) zowel voor eerstejaars als voor tweedejaars is bijzonder breed. Wat het derde studiejaar betreft, is het anders - studenten moeten bijna uitsluitend colleges in hun bijvak volgen, meestal op het gebied van de Nederlandse taalkunde, literatuur, geschiedenis of kunstgeschiedenis.

Van welk aanbod kan bijvoorbeeld tweedejaars student - naast de „*traditionele*“ colleges als grammatica, letterkunde of geschiedenis - kiezen?

Mondelinge communicatietechnieken: presenteren en debatteren - in het eerste semester houden de studenten referaten die op een videoband opgenomen worden. In het tweede semester houden zij debatten volgens de regels van academic debating. In **Literaire teksten** wordt aan de hand van een serie korte verhalen de verteltechniek in literaire teksten behandeld. De bedoeling van het werkcollege van Ludo Beheydt (zijn belangrijkste boek „*Een en toch apart. Kunst en cultuur van de Nederlanden*“ is in onze bibliotheek beschikbaar; zie <http://www.sweb.cz/ne-be/katalogcznw.htm#lideazeme>) **Taal en culturele identiteit** is de rol van de taal in de identiteitsvorming in het zeventiende-eeuwse Nederland en in het negentiende-eeuwse Vlaanderen bespreken. **Cultuur en maatschappij der Nederlanden** bevat zeven colleges b.v. over demografie, staatsinrichting, politiek, media of de naoorlogse geschiedenis; en zes excursies b.v. naar Den Haag, Amsterdam, Dordrecht of Haarlem. Bij het heel interessante werkcollege **Literatuur in context** worden enkele belangrijke teksten uit de Nederlandse literatuur vanaf 1550 (*Wilhelmus* & het begin van de Nederlandse Opstand, *Het Journaal van Bontekoe & VOC*, *Max Havelaar* & de Nederlandse koloniën enz.) gelezen en vragen als „*wat is de historische context*“ en „*waarom is de tekst voor Nederlanders ook nu nog belangrijk*“ beantwoord.

Andrea Havlíčková

LITERÁRNÍ PŘÍLOHA

LITERAIRE BIJLAGE

P. P. Rubens - Dopisy 2 - Brieven 2

V tomto čísle otiskujeme dalších 6 Rubensových dopisů. - In dit nummer worden verdere 6 brieven van Rubens gepubliceerd.

Překlad - Vertaling: Ruben Pellar, Helena Giordanová

9.
VÉVODOVI Z MANTOVY.

Nejjasnější pane,
Přestože Ibertiho píle činí můj dopis zbytečným, nemohu jinak, než že jeho úplnou zprávu doprovodím třemi slovy, ne snad proto, že bych ji chtěl doplňovat, nýbrž pouze, abych vyjádřil svou radost z úspěchu, neboť mohu podat pravdivé svědectví jako někdo, kdo se na celé záležitosti podílel a kdo zčásti prováděl a zčásti sledoval obojí předávání darů: předání povozu jsem sledoval, sám jsem pak předával obrazy a vázy. Při prvním obřadu jsem s potěšením vnímal známky souhlasu, který král projevoval pohyby rukou, pokyvováním hlavy a úsměvy. Když jsem sám dary předával, vévoda je nejprve dlouze obdivoval a velmi oceňoval a poté jsem vyslechl slova velkého uspokojení, které nebylo v žádném případě předstírané, nýbrž, pokud to mohl můj úsudek prohlédnout, pramenilo z kvality a množství darů. Doufám tedy, že Vaše Výsost dosáhla svého cíle (vždyť přece odměnou dárce je spokojenost obdarovaného); kromě toho nám pomohla shoda vnějších okolností jako čas, místo a další, které byly výsledkem náhody, a především výtečný úsudek Ibertiho, jenž má zkušenost s tím, jak u tohoto dvora vhodně jednat. Další líčení přenechám jeho obratnosti a pečlivosti, a to tím spíše, čím se mi s ohledem na Vaši Výsost zdá, že moje nepatrné schopnosti mohou být způsobilé jen k tomu, aby od daně sloužily Vaši Výsosti.

Valladolid, 17. července 1603.

Nejponíženější služebník Vaši Výsosti
Peter Paul Rubens

10.
ANNIBALE CHIEPPIOVI

Velevážený Pane,
nepsal jsem, protože psal pan Iberti. Vyplňoval všechny mezery, způsobené mou nepořádností, která neměla žádné jiné příčiny, než to že jsem si nepřál vměšovat se kromě neobvyklých případů do cizích záležitostí; to není lenost, ale skromnost. Ale dnes už se nemohu zdržet, abych neřekl Vaši Milosti jak jsem šťasten, že jsem úspěšně

splnil příkazy mně dané. Nechávám podrobnosti pro pravdivé vyličení pana Ibertiho; od něho s velkým uspokojením uslyšíte obšírné vyprávění o této události. Bylo by zbytečné zdržovat Vaši Milost tím, aby dvakrát poslouchala totéž, kdyby se byl pan Iberti neodvolával na mě jako na svědka, který byl přítomen při obou ceremoniích: jako pozorovatele při předání vozu - a jako účastníka - při předání obrazů. První i druhá ceremonie se mi velice líbily, byly výtečně provedeny nadmíru moudrým panem Annibalem. Je pravda, že mi mohl dovolit složit i třeba jen mlčenlivou poklonu Jeho Veličenstvu, což by mu nebránilo zachovat pro sebe první roli; vyskytla se tu pro to příhodná příležitost, protože jsme se nacházeli na společném místě, kam je přístup povolen všem. Nechci vyložit tuto nevýznamnou okolnost v nepříznivém smyslu, ale takový náhlý obrat situace mne udivuje, protože pan Iberti mi několikrát říkal o dopisu pana vévody, ve kterém mu bylo jasně přikázáno /doplňk na okraji: zvláštní milost Jeho Jasnosti/ představit mě králi. Nejsem malicherný ani marnivý a nepišu Vaši Milosti, abych si stěžoval. Neroztrpčuji mne, že jsem byl této cti zbaven. Pouze ve vší upřímnosti vyprávím Vaši Milosti o tom, co se stalo, a jsem přesvědčen, že pan Iberti měl pro své jednání své důvody, jestli ho ovšem neoklamala paměť (protože byl zaujat tím, co se děje). Přestože měl nejednou příležitost to udělat, neposkytl mi žádné vysvětlení, proč změnil plán sestavený námi půl hodiny předtím (poznámka na okraji: neřekl mi o tom ani slovo).

U vévody jsem byl přijat a byl jsem přítomen při předávání darů. Velice ho nadchly kvality a počet obrazů. Díky všemu, co se stalo (při šikovných opravách) jakoby získaly jakousi důvěryhodnost a vzhled stáří, takže byly většinou bez nejmenšího podezření uznány za originály, i když jsme se nijak nesnažili je za takové vydávat. Obrazy si prohlíželi a kochali se jimi i král s královnou, řada dvořanů a někteří umělci.

Nyní, když už nemám starosti tohoto druhu, mohu se zabývat portréty, které u mne objednal pan vévoda, a svou práci přeruším jen v tom případě, jestli od ní budu odveden kvůli splnění nějakého rozmaru krále nebo vévody Lermy, který už cosi panu Ibertimu navrhnul. Jsem připraven podřídit se, protože jsem přesvědčen, že veliká

moudrost posledně uvedeného mu zabrání přikázat mi udělat cokoli, co by nebylo důstojné našich pánů; v jejich jménu se podrobím všemu, co přikáže. Potom se v naději, že pan vévoda nechá tento příkaz v platnosti, odeberu do Francie. Prosím Vaši Milost, aby poslala pokyny ve zvláštním dopise panu Ibertimu nebo mně co se týče mé služby .

Valladolid, 17. července 1603.

Nejoddanější sluha Vaší Milosti
Peter Paul Rubens.

11.
ANNIBALE CHIEPPIOVI

Nejjasnější pane:

Z rukou pana Bonatiho jsem dostal váš dopis, který mne ujišťuje, že Jeho Výsost byla trochu spokojena s mými službami. Přičítám to částečně přízni Vaší ochrany a částečně spravedlivosti pana Ibertiho, protože já sám si nejsem vědom žádné zásluhy, tím spíše žádné chyby, které bych se dopustil, ani co se týče nákladů cesty ani při žádné jiné příležitosti až do současné doby. Neobávám se nejmenšího podezření z nedbalosti nebo podvodu; mohu čelit první výtce určitou zkušeností svých služeb a druhé čistou nevinností. Uvádím toto všechno s vědomím přísloví „Kdo se omlouvá, obviňuj sebe sama“, ale mé poznámky nejsou neadekvátní okolnostem, které již znáte. Co se týče mého návratu, nemohu dělat nic, dokud to úsudek pana Ibertiho nedovolí, díky své rozvážnosti měl až do dneška mne a mou práci k dispozici, aby uspokojil vkus a požadavky vévody z Lermy a čest Jeho Výsosti s nadějí, že dokáže Španělsku velkým jezdeckým portrétem, že vévodovi nejsou poskytovány horší služby než Jeho Výsosti. Budu se snažit stejně usilovně jako ve Francii, jestliže Vaše nejvznešenější Výsost potvrdí tento projekt, který byl nařízen při mém odjezdu, ale o němž ve všech dopisech panovalo mlčení.

Poctíte-li mne nějakými novými příkazy, provedu je hned, protože nemám žádná osobní přání a zájmy; všechny jsou přeměněny do přání a zájmů mých ochránců. Očekávaje přijetí této přízně, poručím se Vaší laskavosti a pokorně líbám Vaše ruce.

Valladolid, 15. září 1603

Váš nejoddanější sluha
Peter Paul Rubens

12.
ANNIBALE CHIEPPIOVI

Z Vašeho posledního dopisu jsem nabyl dojmu, že Jeho nejvznešenější Výsost stále trvá na svém rozkaze, který dala před mým odjezdem, že se mám vydat do Francie. Kéž je mi dovoleno, co se toho týče, vyjádřit svůj názor na mou schopnost pro takovéto poslání, jestliže (jak se domnívám) můj pán vévoda nemá jiný účel pro tuto cestu, než aby se namalovaly ony portréty. Jsem nyní poněkud uveden do rozpaků tím, že v několika dopisu panu Iberti-

mu žádá můj návrat tak naléhavě, jak činíte Vy sám ve svém dopise z prvního října. Nyní tento úkol nespěchá, a kromě toho má smlouva tohoto druhu vždy za následek tisíc nevyhnutelných důsledků. Mám příklady z Španělska a Říma ve svém vlastním případě: na obou místech se předepsané týdny protáhly do stejného počtu měsíců. Pan Iberti zná neúprosnou nutnost, která přinutila jeho i mne ad jus usurpandum (podrobit se autoritě), protože chyběly rozkazy. Věřte mi, Francouzi si nezadají s Římany ani Španěly, co se týče „zvědavosti“, hlavně protože mají krále a královnu, kteří nejsou vůči tomuto umění cizinci. To dokazují velkolepá díla, která jsou nyní inopia operariorum (kvůli nedostatku pracovníků) přerušena. Mám o tomto všem podrobné zprávy stejně tak jako o úsilí, které vynaložili, aby získali zasloužilé umělce ve Flandrech, ve Florencii a dokonce na základě nesprávných informací i v Savojsku a ve Španělsku.

Nesvěřoval bych Vám věci jako jsou tyto (říkám to s omlouvou), kdybych si nezvolil pana vévodu za ochránce na tak dlouho, dokud mi jeho přízeň dovolí, abych mohl nazývat Mantovu svou adoptivní vlastí. Záminka portrétů, i když prostá, by mě uspokojila jako úvod k větším věcem. Jinak si nedovedu představit, že by záměrem mého pana vévody bylo dát prostě Jejich Výsostem okusit mého talentu, vzhledem k výdajům na výpravu. Rád bych proto navrhl - a podle mého názoru by to bylo mnohem bezpečnější a ušetřilo by to čas i peníze - kdyby tuto práci provedl po dohodě s M. de la Brosse nebo panem Carlem Rossim některý z malířů činných u dvora, kteří už možná sbírku takovýchto portrétů mají ve svém ateliéru. Pak bych nemusel marnit čas cestováním, vynakládat výdaje a vyplácet mzdy (dokonce ani štedrost Jeho Výsosti toto vše nezaplátí) na díla mne nehodná, která může provést kdokoli podle vévodova vkusu. Přesto se však jako dobrý služebník, zcela podrobuji rozhodnutí a nejmenšímu příkazu svého ochránce, prosím ho však naléhavě, aby mi poskytl doma nebo v zahraničí díla více odpovídající mému talentu a umožnil mi pokračovat v dílech již začatých. Budu cítit jistotu, že tuto přízeň obdržím, protože jste vždy ochoten být před mým pánem vévodou mým laskavým přímluvcem. A v této důvěře líbám Vaše ruce s pokornou úctou.

Valladolid [listopad?] 1603.

Váš nejpokornější sluha
Peter Paul Rubens

13.
ANNIBALE CHIEPPIOVI

Nejjasnější a nejvzáženější ochránče. Nevěděl bych, na koho se obrátit s důvěrou, že se mi dostane přízně, než na Vás, od něhož se mi již podobné, vlastně stejné přízně dostalo. Mám na mysli plat, který jste mi dochvilně po čtyři měsíce vyplácel. Nyní však čas plyne, a plat a záloha jsou zpožděny o další čtyři měsíce, od prvního dubna do prvního srpna. Prosím, abyste se za mne přimluvil u Jeho nejjasnější Výsosti, aby mi ráčil i na-

dále projevovat stejnou přízeň, neboť tak budu moci pokračovat ve svých studiích, aniž budu muset hledat jinde výdělek - který by mi v Římě nechyběl. Zůstávám Vám velice zavázán, jako vždy, a pokorně Vám líbám ruce a prosím, abyste mi poskytl důkaz své laskavosti tím, že mi dáte příkaz, který uráčíte.

Řím, 29. července 1606.

Váš neoddanější sluha
Peter Paul Rubens

14.

ANNIBALE CHIEPPIOVI

Můj nejjasnější pane a vážený ochránče:

Jsem velmi překvapen náhlým rozhodnutím Vaší nejjasnější Výsosti, co se týče mého návratu do Mantovy v době tak krátké, že bude pro mne nemožné, abych opustil Řím tak rychle. Je to kvůli jistým významným dílům, která (abych Vám vyznal pravé tajemství) jsem byl nucen přijmout z čiré nutnosti poté, co jsem věnoval celé léto studiu umění. Protože bych nemohl vybavit a vhodně udržovat dům se dvěma služebníky po období jednoho roku v Římě z pouhých 140 korun, které jsem dostal z Mantovy po celou dobu své nepřítomnosti. Proto, když se sama nabídla nejlepší a nejskvělejší příležitost v celém Římě, mne moje ctižádost přinutila se jí chopit. Je to hlavní oltář nového kostela Sv. Maria in Vallicelle - dnes bezpochyby nejslavnější a nejčastěji navštěvovaný kostel v Římě, nacházející se přímo v centru města, který má být vyzdoben společným úsilím všech nejschopnějších malířů v Itálii. Přestože zmíněné dílo dosud nebylo započato, mají o něj zájem osobnosti takového postavení, že bych se nemohl poctivě zříci smlouvy získané tak slavně, přestože o ni usilovali všichni přední římské malíři. Kromě toho bych se dopustil obrovské nespravedlnosti vůči všem svým ochráncům, a těm by se to velmi nelíbilo. Vskutku, když jsem kvůli svým závazkům vůči Mantově projevil určité váhání, nabídli mi, že se v takovémto případě za mne u pana vévody přimluví; namítali, že Jeho nejjasnější Výsost by měla být velmi potěšena, že jeden z jeho služebníků mu dělá v Římě takovou čest. Mimo jiné vím, že kardinál Borghese by se určitě za mne přimluvil, avšak v současné době se mi nezdá nutné, abych se obracel na kohokoliv jiného než na Vás. Vy sám postačíte; nikdo nedokáže lépe mého pána vévodu přesvědčit o tom, jak velký je můj zájem jak na cti, tak na zisku.

Vůbec nepochybují, že Vaše účinná intervence, společně s dobrotivostí Jeho Výsosti způsobí, že mému přání bude vyhověno. Jestliže je však okamžitá služba mému pánu vévodovi tak naléhavá, že nestrpí odkladu, dám jí přednost přede vším jiným ve světě a ihned přispěchám zpět. Prosím však Jeho Výsost, aby mi dala výměnou své knížecí slovo, že se sem budu smět příští jaro se na tři měsíce vrátit, abych uspokojil tyto římské pány. Buď ten nebo o-nen z těchto ústupků by byla největší přízeň, v kterou bych mohl od Jeho Výsosti a od Vás doufat: zda nyní odložím svůj návrat o tři měsíce, nebo zda mi bude na jaře

dovoleno vrátit se do Říma na stejné období.

Toto je rozsah mé žádosti. Svěřuji a poroučím ji s obvyklou oddaností Vaší přízni, na níž závisím. Promiňte mi, jestliže se odvažuji doufat v příliš mnoho; hlavními příčinami takovéto dotěrnosti jsou Vaše vlastní laskavost a dobrota. Nemohu učinit více, než se modlit se, aby Jeho božská Výsost byla tak laskava k Vám jako jste Vy ke mně; a v tomto duchu pokorně líbám Vaše ruce.

Řím, 2. prosince 1606.

Váš nejoddanější sluha,
Peter Paul Rubens

15.

ANNIBALE CHIEPPIOVI

Nejosvícenější pane a neváženější ochránče,

pbdržel jsem směnku na padesát skudů, splatnou po směnečné lhůtě, což nevadí, protože mi zpoždění těchto několika málo dní nezpůsobí žádné potíže. Ale Vaše projevy přízně k služebníkům se v tak nevýznamných věcech vyznačují přílišnou ohleduplností. Vždy budu k Vaším dopisům přistupovat takto, stejně jako našemu nejjasnějšímu vévodovi rád poskytnu dvojitou lhůtu pro to, co mi ještě patří. I já chápu (to budiž řečeno pro uklidnění pokladníka) obtíže okamžiku. Zbývá mi jen uvést, že se Vám cítím zavázán, jako bych peníze dostal darem od Vás. Děkuji Vám z celého srdce a líbám Vaše ruce.

Řím, 28. dubna 1607.

Váš oddaný služebník
Peter Paul Rubens

Uitgever:

Ne-Be

Vereniging voor Nederlandse en Vlaamse cultuur
Radhošťská 1
130 00 Praha 3
Tsjechië

Bank: Komerční banka, Praha 2
Rekeningnummer: 19-2307530267/0100

Bestuur:

Červenková Jana, jana@cervenkova@worldonline.cz
Giese Eva, eva.giese@volny.cz
Havlíková Veronika, veronika.havlikova@quick.cz
Pellar Ruben, rpellar@pha.inecnet.cz
Pellarová Jana, pellar@post.cz
Pittnerová Lucie, lucbro@volny.cz
Říha Ladislav, ri-tours@mbox.vol.cz
Schürová Petra, schurova@c-box.cz
Strnadová lenka, lstrnadova@volny.cz
Vittvarová Zuzana zvittvarova@volny.cz

Voorzitter:

Petra Schürová (schurova@c-box.cz, tel/fax: +420 222 728 603)

Vice-voorzitters:

Veronika Havlíková (veronika.havlikova@quick.cz, tel.: +420 286 890 111, mobil: +420 603 553 789)
Jana Pellarová (pellar@post.cz, tel.: +420 371 728 400, mobil: +420 603 782 819)

Penningmeester:

Eva Giese (eva.giese@volny.cz, tel.: +420 272 760 660)

Redactie van het bulletin:

Lenka Strnadová (lstrnadova@volny.cz, tel.: +420 602 224 948)
Jesse Ultzen (jesse@iol.cz)

Bibliotheek:

Nederlandse ambassade, Gothardská 6, Praha 6
Elke donderdag 14.30-15-30,
(buiten juli en augustus en Nederlandse nationale feestdagen)
Informatie: Ruben Pellar (rpellar@pha.inecnet.cz, tel: +420 261 263 486)

Onze web-site:

www.sweb.cz/ne-be
www.sweb.cz/ne-be/knihovna

Titelblad: Waddenzee, foto Jesse Ultzen